Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlххета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газета арадуьйлу 1923 шера денз ◆ ШИНАРА, 17 октябрь 1972 шу. ◆ № 123 (5221). Мах 2 кап.

Даькъала хилба дерригдунен исторе керда зама—дуне революционни эргадоаккха, капитализмагара социализмага воала зама хьайийлла Сийлахь-боккха Октябрь!

(Сийлахь-боккхача Октябрьски социалистически революце 55 шу дузаш хетадаьча КПСС ЦК ТIахьехамашкара).

СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ 55 ШУ ДУЗАШ ДАЬ

КПСС ЦК ТIАХЬЕХАМАШ

1. Даькъала хилда Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 55 шу!

2. Даькъала хилба дерригдунен истере керда зама — дуне революционни эргадоаккха, капитализмагара социализмага воала зама хьайийлла Сийлахь-боккха Октябрь!

3. Даькъала хийла марксизм-ленинизм — дуне дейша латта революционни интернационализма хьехам, дерригача маьккий къахьегамхоча [illegible] марксизм-ленинизм дуьхьала, социализм коммунизм иштьанихьар дукъа доаттабеча къоаним байрак!

4. Даькъала хийла Советски Социалистически Республикий Союз — сийлахь-боккха социалистически Даьй-мохк, вежарашка долча халкъий йоазорг1оаца дуккхача къамех латта содружество, пролетарски интернационализм ше ца а дейн а яь хьахьенхар!

5. Даим дехаьдда сийлахь-доаккхача Владимир Ильич Ленина г1улакх а ц1и а!

6. Даькъала хилда ССР Союза сийлахь 50 шу — вай махка дерригача халкъий цхьоаг1он, доттаг1ала, вошала сийлахь-доакха ц1ий!

7. Коммунисташ! КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр духьа дерригача халкъо доаттабеча къовсама хьалха хила, даим нах в1ашт1ехьбоккхараш кхетабераш хила!

8. Советски Союза къахьегамхой! Парте XXIV съезда решенеш кхоачашъеча, вай Даьхан экономически [illegible] ССР Союза хьаьь 50 шу аьзар!

9. Хоастам хилба сийлахь-доаккхача советски къамий — коммунизм къахьеш [illegible]!

10. Даьъала хийла Советий Мехка турпал болхлой класс — коммунизм хьалхьача хьалхаватта низ!

11. Даькъала хилба вай даьа доахкаш [illegible] хой — коммунизм хьинаре тьальеш [illegible]!

12. Даькъала хийла советски [illegible] интеллигенци — коммунизм хьинаре [illegible]!

13. Даькъала хийла болхлой класса [illegible] вежархойн цхьоаг1а! Ч1оаг1луйла советски общества йоазорг1оаца идейно-политически цхьоаг1о!

14. Даим дика а дехаьдда, тоа а лудда декъаьрдоаца СССР халкъий вежарашка дола доттаг1ал — КПСС ленински къамий политикаца нарг1ахьара сийлахь-денна х1ама!

15. Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парте — болхлой, классан борттига къахьегамхойн дехьал дола йоазорг, коммунизм, баьхьа долаш доаттабеча къовсамара советски халкъа бахьчой организатор!

16. Даькъала хийла парти халкъий сийлахь-йокха йоазорг1оаца цхьоаг1о!

17. Даькъала хийла къахьегамхой депутатий Советаш — халкъа 1алашо боькъоаца йола органаш! Дег1а а ухийла, ч1оаг1 а луйла социалистически демократи, ихы а лахкаг1а вайнуйла Советий депутатий хьаьгле авторитет, [illegible] деадача къахьегамхоаца дехьа деньа!

18. Даькъала хийла советски профсоюзаш — кулгалдаран доладари школа, коммунизм школа!

19. Даькъала хийла ленински комсомол — Коммунистически парте тешаме г1ончен резерв, коммунизм хьальеш боккхача къонахой хьалхалетта отряд!

20. Керий нехе пехкарийн! Т1ог1орта 1оййе сийлахь-боккхача революционни хьехам — марксизм-ленинизм, 1илма, техника, культура деннаьш! КПСС XXIV съезда решенаш толаме кхоачашъяра т1ехьарча къовсамий [illegible] муг1араш хила.

21. Даькъала хилба советски кхелнах — коммунистически общество хьинаре хьальеш бокхараш!

22. Советски т1емахой! Керда теламц даха т1емак политически кийча ч1а, фа а нахаг1а агрессорийн юхатоха массаза кийча а хила!

Даькъала хилда турпал Советски Союза Гераз-ницале Низаш!

23. Советски Союза къахьегамхой! Т1ег1ерта къовсам доаттабе социалистически экономика — Даьхан низаш хаакъа хьал-торо т1е-т1а лаккхъьа-ран мерд д1ахо [illegible] духьа!

Шераг1а йоархой [illegible] тезаме кхоачашъяра т1ехьара социалистически [illegible]!

24. Хоастам хилба къахьегамхоаро денаг1доаца коммунистически г1улакхар [illegible], социалистически эхье хьалхаваттараша!

25. Промышленносте болхлой! Къовсам доаттабе махка индустриальни низ д1аха дег1аболлаяра ч1оаг1бора духьа! Керда мощностий сихаг1а [illegible] технически прогресс лаккхъайта, производство эффективность т1е-т1а лаккхаг1а [illegible] г1орта!

Кинь шераг1а не керрача техниканеш прогрессивни технологи!

26. Промышленносте болхлой! Дукхаг1а арахоа халкъа эша товараш, корддаха цар ассортимент, дикаг1ом нараг1ом хиннайта уш!

27. Г1шлоальвчаро болхлой! Керда объекташ шоай хенахьа эксплуатаце д1алуйта т1ег1ерта в1ашт1ехьдаьнаха г1орта! Г1ишлош дикаг1ом нараг1ом хьалдар духьа къовсам доаттабе!

28. Транспорта бусаман болхлой! Дег1а а кхуяла, эргадоаха тоа а а транспорта бусаман производство! Ма могга дикаг1а г1улакх де хьанна халкъа боахама, советски наха [illegible] дикаг1а кхоачамда!

29. Промышленности юрта боахама болхлой! Колхозийи совхозийи материально-техническим бала ч1оаг1ъе! Сихъе юрт1оахама производствона электрификаци, комплексни механизаци, химизаци, латтанашта мелиораци яра тешаш!

30. Юрташнара къахьегамхой! Даа сийна пайда эца латтах, техникех, къахьегамах материальни ресурсех! Лаккхъе еррига юрт1оахама культурай хьаваьхьи хьайбой продуктивность, продукци дукхаг1а яха, из лаккхаг1а д1адаьда нах юхьа!

31. Колхозийи совхозийи къахьегамхой! Гуйрак балхаш толаме чакхдаха хьама, пайда дикаг1а эца 1ан заманахь хьайбой продукташ дукхаг1а яхара йолча еррагача резервех. Шераг1а йоархоо хьет1адаьг1ача юрт1оахама шера дика кийча яр духьа яелае яхь!

Ч1оаг1а лара йолл 1973 шера дикка хьуанхьа кхобара!

32. Торговлей, общественни кхачи, бытовой г1улакхаш ду, коммунальни боахама болхлой! Советски наха г1улакх д1ера культура лаккхъе, ира эшараш дизараг1ом дикаг1ом кхоачоаца хьама!

33. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам доаттабе къахьегамца коммунистически г1улакх тилийтар духьа! Дисциплина ч1оаг1ъе, дикаг1а в1ашт1ехьдаьнах хила! Общественни доалахьа б1арга са аьшаш лара а е, аба а е!

34. Халкъа боахама болхлой! Т1ег1ерта 1омае экономически зеннаш, дахдаре кулгалдаран х1ина методаш! Хьинараг1а производственни юкъенхьаьа 1илман лараш т1а в1ашт1ехьбаьна къахьегам, хьалхалетта опыт, 1илманан техникани керда нараг1дьинараш!

35. Советски Союза къахьегамхой! Къовсам доаттабе къахьегама эксоле ма могга лаккхьа духьа, йизза кхоачашъе экономе режим, пайда дикаг1а эца болха ханаче х1ара минутах!

36. Советски Союза къахьегамхой! Ма могга лаккхъе х1ара сага коммунистически кхетам бо, уче къахьегамех общественни дьинар д1ахо дег1абоаллавр даьхьара къахьегамо коллективней аьмрх1ом!

37. Советски 1илмахой, конструктораш, инженераш, техникаш, изобретателаш рационализатораш! Ма могга сихъе 1илма-техническа прогресс, ч1оаг1бе производствоца 1илман бувзам! Х1аьзарча 1илманан техникани нараг1дьинараш лаккхъа боахама сихаг1а юкъадахийта хьама!

38. Литературан искусствой доттагаш, культура болхлой! Лаккха айийй лелае советски искусствон партийность народность байракх, эргаза болхаш тоае художественни говзал, шоай еррига говзал д1аеле коммунизм хьайъерашта кхетам баьара!

39. Лаккхарчи юкъерчи школаш болхлой! Ма могга лаккхье дошар хьехара дикал, эргадоаха тоаеле хаакъа боахама специалисташ кийчбора г1улакх! Кхуш йоаг1а т1ехьье коммунистически нравственность, декларце къахьеганцем сакхетаме г1улакхаш лаладаргдача уйлаца хьалкхе!

40. Уллакх1ама лораяре физически культура болхлой! Тоаде бахача наха дола медицински г1улакх! Советски наьха х1ара денарча вехаре шараг1а юкъенхахьа физически культура!

41. Пионераш школьникаш! Даг т1ера дукхаеза Советски Даьхе, дика деша, къахьега 1омае! Ленина сийлахь-доккхача г1улакхар т1ехьара, коммунизмина т1ехьара хьинар дола къовсамий хила кийча!

42. Вежарий моаршал да коммунистически болхлойи партешка — болхлой классан борригача къахьегамхойн деналоча марксистско-ленински авангардаьга, империализмана духьалерча, машара, демократа, халкъий кортамукъалеанна, социализмана т1ехьарча къовсамхоча доача къовсамхойга!

43. Марксизма-ленинизма пролетарски интернационализма йоазорг1оацача лараш т1а ч1оаг1луйла дерригача дунен коммунистий цхьоаг1он кхетабаьлари!

44. Вежарий моаршал да социалистически махкий халкъашна! Дог1а а ухийла, ч1оаг1 а луйла дунен социализма система — дунен халкъашта империализма духьала болхлой класса исторически нараг1дьинарча, империализмана духьаларча къовсамера ходайболлаш бола низ, машара, демократе, социальни прогресса ч1оаг1але!

45. Социалистически мехкий къахьегамхой! Къовсам доаттабе цхьоаг1ом доттаг1алла ч1оаг1ъяра духьа, в1аши вежарашка леладу г1улакхаш д1ахо дег1анхуалар духьа! Фо зуев хина социализма мехкий тийше байрак!

Лаккхаг1а айе социалистически интернационализм байракх!

46. Машар а [illegible] в1ашаг1кхета!

47. Дерригача мехкий къахьегамхой! Къовсам доаттабе империализма агрессивни политика духьала, ч1оаг1а машар, демократи, халкъий кортамукъале, социализм баьхьан долаш!

48. Вежарий моаршал да монополий 1оазма духьала, къахьегамхой политически социально-экономически бокъонаш бахьан долаш, социалистически идеалаш кхьехар духье вай са ца яхедаш къовсам доаттабеча капиталистически мехкашкарча болхлой классага!

Даькъала хийла дунен халкъашта юкъера болхлой класс — вай заманахь эгаро къахьалхетте революционни класс!

49. Д1ейха моаршал да колониальни 1оазма г1абаш т1ерахайсача, империализма неоколониализмина духьала шоай мукъаг1а кулга ч1оаг1дар духьа, социальни дег1аехара прогрессивни бахьан долаш къовсам доаттабеча халкъашна!

50. Д1ейха моаршал да колониальни шоай мукъаг1а долачани мехкий, империализмах режимах духьала, парг1ато къовсам болам баьхьан долаш къовсам доаттабеча халкъашна!

51. Ч1оаг1луйла революционни мехкий — дунен социализма система, дунен халкъашта юкъерча болхлой болама, халкъий къамани социальни кортамукъаленна т1ехьарча къовсамхой низ бола цхьоаг1о!

52. Вежарий моаршал да колониальни [illegible] цхьоаг1он к1еза цана бахкача капиталистически [illegible] духьалерча халкъий парг1атона т1ехьарча, социализмана т1ехьарча къовсамхочашна!

Мукъа хила политически чубахкараш!

53. Вежарий д1ейха моаршал да турпалча вьетнамски халкъага, шун декъача лаьмг1ардага — Вьетнама къахьегамхой Партега, Лаоса Камбоджа къонахчий доача патриоташка, американски агрессийга духьаларча, шоай мехкий парг1атоне кортамукъаленан т1ехьарча [illegible] къовсамхоча!

54. Дунен халкъаш! Америка В1ашаг1кхийтта Штаташкара хоадайбелаш хьадаха Индокитера къамо т1ом сецабаьга, Къуйбелша Вьетнамера, Лаосера, Камбоджара САША-н [illegible] дерригача б1у ц1енйоа боаьмаш ца лоахаш 1аьарабеннахьга!

Индокитай халкъашта парг1атон моаршал да!

55. Дунен халкъаш! Г1ерта Малхбоаланара Израила агресси сов чекхо сецбаьга, д1алийнача 1арбий территоришкара израильски б1у 1оардобаккхага, Палестинийча 1арбий халкъа бокъонаш лоарх1анга хьадаха! Хьинараг1а къовсам доаттабе цу районе наьбе йолаш ч1оаг1а машар отт1ар духьа!

56. 1арбий мехкий халкъаш! Империализма реакция духьала доаттабеча къовсамо ч1оаг1ъе дерригача революционни, къамий-демократически низий цхьоаг1он кхетабаьлари!

Даькъала а хийла, ч1оаг1 [illegible] луйла Советски Союза 1арбий мехкий халкъашта юкъера доттаг1ал!

57. Европейски мехкий халкъаш! Къовсам доаттабе европейски континентах ч1оаг1ача машара, кхерамзан, массаналкхешта юкъе бар[illegible] цхьоан г1улакхаш леладу район хиллийтар духье! Хьагучадаьха рееншам реваншизмай [illegible] — дунен халкъашта юкъера кхераме к1оаьбара [illegible] леладу тийша бахадаш!

58. Дунен халкъаш! Низ ма йолл цо бокхахьга дунен халкъашта юкъерча [illegible] д1аеттанаш, х1аьта [illegible] в1ашт1ехьданна хьама! Къовсам доаттабе [illegible] а гераз д1адаккхара т1ехьа, дунен халкъашта юкъера кхерамзал ч1оаг1ъяр духьа!

59. Даькъала хийла Советски Союза ленински арахьара политика — халкъий машара доттаг1алла, империализма, реакцие, т1ема духьа[illegible] къовсам доаттабу деррига [illegible] политика!

60. Ч1оаг1 а луйла, тоа а луйла вай сийлахь-йоккха Советски Даьхе — машара, демократе, социализма махкий ч1оаг1але!

61. Марксизма-ленинизма байракха к1ал, Коммунистически парте кулгалца — коммунизма толамга дехьа!

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

г. МОСКВА.

1972 ш. 13 октябрь, № 212.

Шоашта оттаь хенаш яьха боьнна т1ома г1улакхаш т1ера нах 1972 ш. ноябре — декабре СССР Гераз-ницар1а Низашкара д1абахара хьакъаьхьаь бокъонца дола т1ома г1улакх де граждански нег1анна т1ехьашкара хьакъехьаь.

«Массана а т1ома г1улакх де декхарийла хилара» долча Законага хьежжа аз приказ ду:

1. Бокъонца дола т1ома г1улакх дара ханаш 1972 шера 31 декабре чакхйоалаш бола т1ома г1улакхаш т1ара нах запасе а бохийташ 1972 шера ноябре — декабре Советски Эскара, Т1ома-Форда Флота, доазон т1арчен чурчен б1ун муг1арашкара д1абаха.

2. Укх приказа хьалхарча пунктага хьожжа т1ома г1улакхаш т1ара нах запасе боккхийташ хиларца дувзаденна Советски Эскаре, Т1ема-Форда Флоте, доазон т1арчен чурчен б1уца бокъонца дола т1ома г1улакх де т1ахьехалба т1ахьехача дийнахь 18 шу диза бола, т1ахьехана т1ехьабаха бокъоа йоалаш бола граждана а х1аьта ишта т1ахьехана т1ехьабаьха ханаш чакхъьккна т1ахьехара ханаш йоккхаг1а йолаш бола граждана а.

3. Еррига роташка, батарейшка, эскадрильшка, кемаш т1а д1акхайкадолда е приказ.

СССР оборона министр Советски Союза Маршал А. ГРЕЧКО.

Декабра календараг1а

«Малгобакнефть» НГДУ укх шера дика болх беш хьайоаг1а бурувдетта мастер И. А. Горковенко керте латта кхоалаг1а бригада. Шера пленаг1а но капитальни хьаттан к1алин ремонт е езаш яр 5 масове скважина, х1аьта сентябрь бутт боалахье йиь скважина эксплуатаце д1аелар ремонтиенкаша.

Х1анз бригада ремонт еш я № 277 йолча скважинаца. Ер бутт боалахьа цуна ремонт ер чакх а яьккха шера план кхоачашъе лерх1 ремонтникаша. Дукха ха йоацаш бригада балха юкъейихьай «Фикс» яха элеватора АПР-2 яха д1оаг1ен. Цо торо хулийт ремонтни бригадашка спуско - подъемни балхаш сихаг1а чакхдаха. Х1аьта нах дачкахьалхенна боккха пайда бола.

Б. КОСТОЕВ.

ХЬИНАР АЙДЕННА

Шоай дезача ц1ей сийна къахьегама вахте уттача Грозненски кондитерски фабрика болхлоша къаьстта дика къахьийгар д1абахача сентябрь бетта. Товарни продукци арахецара бетта задани 100,2 процент кхоачашйир цар. Планаг1а лаьрх1ачул совг1а арахийцар 12 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци. Х1аьта бетта задане совг1а реализаци йир эзар сома мах1а продукцена. Кондитерски изделеш арахецара даьхьера производственни хьокламаш эгара дикаг1а да. Сентябрь бетта план 140,7 процент кхоачаш а еш, задане совг1а арахийцар 67 тонн кондитерски изделеш.

Уж толамаш доахача хьинаре къахьийгад ни Абрамович, Мальсагова керте латтача розничн бисквитни цехий коллективаша.

О. ВАСИЛЕНКО,
Грозненски кондитерски фабрика планови отдела начальник.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА...

Укх шера хьажа1ий дика хьувкъам чубора Надтеречни района «Братский» совхоза кхаш долалираш. Х1ара гектара т1ара юккъера лаьрх1ача 40 центнер совг1а дьахкаш чуйоар цар. Т1адоаг1ача шера 61аьсти ше культураш д1алоерг1ола лаьтта дикка шорде еррх1 совхоза хуталхоша, къаьстта хьажа1аш д1алоерг1ар.

Х1анз б1аьсти ше культураш д1алоерг1ола лаьтта зйбе оаха ба совхоза механизаторий. Цераг1а 500 гектар аха дезаш бар уш. Х1анзале аьхар ерх1 б1ь гектарал совг1а да.

Зябь лаьтта оахача механизаторашта юкъе къаьстта дика толаш доах Ахмед Мовлада. Х1ара сменаг1а 140—150 процент кхоачашдьу цо норма.

Шоай къахьегама толамаш СССР-и Нохч-ГIалгIайчоа автономих хьаьь 50 шу дузара котала «Братский» совхоза къахьегамхоша.

Х. МАГОМЕТОВ.

Укх шера гурахь д1адийна хьалтам дикаг1а хьувкъийтара 2 эзар тонн кхе, 398 тонн минеральни удобренеш а тайса хьальдаьд лаьтта «Ингушский» совхозо.

Массехк де хьалхаг1а 3650 гектара т1а д1адийнадар хьатам. 2450 гектара т1а кха а д1адезаш да, 20 агрегат я хьатам д1адувш. Дийнахь 350 гектара т1а хьатам д1адув цар. Къаьстта дика болх бу С. Корнгова (сеяльщик А. Цечоев), И. Мержоевай (сеяльщик А. Фаргиев) агрегатьша.

СУРТА Т1А: А. Корнгова, И. Мержоева агрегаташ хьатам д1адувш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

ВАЙ МЕХКАХО СОВЕТСКИ ЭСКАРЕ ГIУЛАКХ ДЕШ ВА

ЦУН СИЙ ДУ НОВКЪОСТАША

ГIИШЛОШЪЕЧА болх кийчча беш бар. Камеишлахаш дагтахьа мера корта хьал ца айбеш чуьйнна кирпичк йоттуш ба.

МугIарерча Богучарска дика ца йоьл цу балхах. Йовзаш соьна хетачу цуь кулгашка кирпичк, хIаьта хIинз ше аргIанара кирпичк Iойила воаллаше а новкъостагахьа Iо а вийрзе мерсашка хIиттавургдолаш цIогIа тоьхне:

— Йа, Гирихан, хIинз атт мотр тIехьавус хьо... Шийна чIогIа раьза а волаш велакъежа салте. «ШортигагIа ме вола—гамкагIа кхоачаргва» яхача довзагIа бохк бейн-м вац хьо — бегаш беш витац цо хIаммагача дегIара салте.

Богучарски бегаш бе йиш йолаш ва. Эскаре валехьа профтехучилище чакх а ваьнна йоьхна гIишло хьалъеча къахьегаш хиннав. ХIаьта Гирихана-м хьалха вIалла дага а хиннадацар цIенойш дотта ший деза хила аьнна.

ГIишлошъерий дакъо йоттакьча юкъмараш тIа хьацара тIаллимаш лоахк. Мархал хьалъйбеча мастеркий тата латт гонахьа. Гирихана Iойла аргIанара кирпичк. ТIаккха лерда тIа IотIа а тоIайна дIа[illegible]. Цун улиуа хьалхьол цIоьлагIа, кхойлагIа, бIьлагIа..

— Хьо вела сих ма ле, Богучарский, — йоах салтечо. — Кiйинг-дукха ха [illegible] тIехьагIа хоьргда вайна...

Хьалха цIаккха [illegible] бо байзабац Гагиев Гирихана. Из стихаш язъеш хиннав, хIаьта цуй вахаре из церттера гIулакх да але могаргдолаш а да. Сона дIагадоагIа горой Грозне «Комсомольское племя» яхача республикански газета рекакие юртара итталагIча классе деша вагIа цIаьна вента. Цу хана шига болх беш вар ер. Стихаш хьаьш венавар из. Массане теркам тIаззар цар, ший тайппара зовне. ЦIера юкъера дукха снйгаш сайна дIайхач лепмш а цу стихай лепаш хиннадаь.

Цу хана сона цIалла, дага дожича дар веларо тхо шаь Советски Эскара доакъошка цIаштаргIчахаргва, аьнна. Аз чIогIа теркам тIабахийта лаьвгIар Гирихана юкхьаьна ший вахар эскаре дIавоалахьларех хуниача хана. Доккхаа воаеш, йоI сайна хьа хеташ бемча йолча Гирихана юкъа тIара велакъежар дIадаьлла

дьахара халовцу юацача хана. Цуьна бIарахьена деIагIча сона дагадлату, корадир-кх хьона хьай стихашца Iа лийкха хала маьткьаш яха уйлаш Цу балха говзал яцар Гирихана. Из атта кхачаьйзар цуьга, цуьна хаьцар дайккха хьйзар, кулгаш ахкаргаех хьалдиздар.

— Юхавоалачарех ваь, — яхаш цуьцкъза оьлаш хозар поп ротакомсомольски организаце секретара В. Ершова — Цо шийна дагадаттар кхоачашдергда. Дуккьал укхаза новзарах цун хийтта хIама дацар ма. Комсомолька Гагиева учетни карточка тIара йоазош а дийшадар цо. Къонача салтечуй вахаре хьалха нийседелла гIуланкаш боккъона гуш дар цу тIара. Юкъера школа чакхъяьккхечул тIехьагIа «Ленина некъ» яхача Ильсаререча газете литсотрудникалла, тIаккха заведующалла хинна. Нохч-ГIалгIай радиокомитете къонача ела передаьчей редактораллә болх баьб. Дийреда хьйтта ВЛКСМ Ильсарен райкома бюро чIеналлей штатеnoпацачe секретаралле хийрхабо. Университета йиь курс чакхъяькхай. Общественни декхар дика кхоачашдер цо. Иоссейказа ВЛКСМ райкома а обкома а грамотеш тоьлай.

Шийна болх бечарей тIехьакиса чIогIа ловш хацар Гирихан. ХIаьта юкхьанца цо ниа чIогIа тIабахийтайца хьйна опыт болча каменщикашна нийсвела йагIдалацаб цуьна, цуь укхо дукхагIа дIаудийтаб, бакъда цар хьайбьол нохагIа хулар.

— Сих ма ле, — аьнна хьехар дир цунна сержанта Богиа. Цигахваза а теркам тIабахийте хьалха говзачар кирпичк йотташ хуьт миштa тох, инструмент мишта лелаю. Иштта дахара дейта хIевиг-дукха ший гоззал ланкхьеш хила салте опыт йолчарех а дукха тIехьа ца вийса ваьлар. Эттара тIехьа цхьан саркх командира норма кхоачашярца хоттавко из.

Цхьа ха яьлийца подразделене сага хоаш дацар Гирихан поэтически гоьзал йолаш волга. Цуй оамал доккхал ца вийш хилярца нийседенна хургдар-кх из иштта. ТIтгаь аиъ шу лаьцамча цун хIаьзле стихий ши книжка арадаьннах. Нохч-ГIалгIай издательствоа арахийцача кхача сборникашка а нийслу цуь стихаш. ХIаьта тIадоагIача шера «Детская

литература» яхача издательство арахец бераш лаьрдIа цуй книжка.

ХIинз Гирихана атта дац эскаре гIулакх а деш, тIишлошъеча болх бе а поэтически творчестве лела а. ХIаьта хьаьшегIна вахар кхеккача хьахула стихаш кабинеташка язъеш йолчарел дикагIа хургъя, аьнна хет.

ТIехкьари тхо цIаппагIахийтачa хана Гирихана дийцар сога цIе боккха болх язбе воллевиаа, яхаш. Эскарах лаьца гIалгIай меттала стихай йоккха цикл хьоь дага ва из...

МугIарера Гагиев ше кхача гIийртачуьга кхаьчар. ХIинз деиа норма тIехххоачашъечарна юкъе йоахаш а цуй тайпан цIи а. Цулухьа хIинз общественни балха юкъевалаь из. Пенгазета редакторалла хержав. Цу хана дола шоай газета деза баьккхаб салтий. Из цар безам тIагIоргболча тайпарех вахара цийдане хургдаьхаш да карагIдоал Гирихайна

ДагадоагIа салтиша цо цхьаь собрание дахь къамакь. Цига дуьцар салтошта юкъера доттагIала подразделене коллектива бартхьоагIош чIогIаьра деша.

— ДоттагIал, — йоахар Гирихица, — да эгара хьалха цаI нийлатIечуа сий деш, новкъостал лоаттадеш хилар да. Вайна юкъе хIезига бац тIема гIулакхаш кхоачашдеча а балха тIехьабоьчара новкъостал ле дезача [illegible] те уж бегбоалаш, царех [illegible] болх комсомолаьйш. Ше [illegible] деш Богучарске [illegible] кхензар цо, бакъда салтечо корта чутоIош эйр цо.

Цхьа нийсделар сержанта Богиа бригада гIишлошъечара хьа а яьккха пристане баржа Iойоассе йохийташ. Хала мукъ бер цар цу тIара Iобоаккхаш хийтар. Цул совгIа къиза хьежаш бIайха малх болаш хьега да латтар. Гирихаица цхьана болх беш хиннв Богучирский дим раьза воацаш хьемавл деш вар. Цуй юхе дегIа дикка эшаш а цуй санна низ бола маьженаш йоаш а вола Гирихан кIалла кIаьд ца велча сацна гIалгIай багахбуцденцара цхьенца беламе хIамаш дуьцаш вар уж цIабоагIаче хена.

Шаккаьчача хана ер бола беинабар. ХIаравар шишийн гIулакх де эттар, хIаьта Гирихан блокнот хьа а айца цу юкъа ях болаш нийсденнача ленински

цIогIа бахар. Цига [illegible] Богучарскина.

— Гирихан — болар [illegible] хIинз ааркIад вай [illegible] болх баьб. Норма 300 процента дIакхоачаш кхоачашъяьй вай. Новкъосташа йоаш, нагахь [illegible] Iа сапаргIата доаккхаш [illegible] хаинахьа сахъердаме хIама дийна дфагре из норма 200 процента эйаш хургъяр.

Цо дувцавуьга безаме ладугIар Гагиева, хIаьта а ше раьза вацаш сайна аьлар:

— Дитал, Виктор, дуккьал болх мера ихи дувцаш хIама [illegible] хIа-и Хьа дадугIа белам бале аь стихаш аь хьона. ТIаккха цо айшар цуьна маьре ихи безам эттачь йоIо наьнига. [illegible] лаьаш язъь стихотворени.

Тата ца деш шорттIиь цхьайнена тIехьа шаллагIоар воалаш дининска цIогIа хьагулбелар салтий. Шоаш чIогIа кIаьабоена болгаше а дIа-хьа ца хьоаш дукха лаьттар уж саббаре Гирихана сцача ший хердача стихашка ладугIаш. Ара беттала бийсар, дегIапара дерошта кIаллхалар дIедоаккхаш сайна хетадолийтар къоначча поэта дешаша...

Дукха ха йоацаш сержанта Богиа бригаде дукха къамаьлеш хилар къахьетам нийса дIа-юкъа баьхара хердача системах лаьца. Нагахьа санна хьалха бригада болх беча площадке шоа даьхьа [illegible] хиннр: пайда кирпичк йотташ бер, вокхар нарий [illegible] лоаттадера. ХIаьта хIанз [illegible] цхьаьа воаеш хьахьега [illegible] цар. МоллагIа тайпара болх беш хуле а ший норма кхоачаш денкарийле баьб уж. МугIарера Богучарский сержантица Богиева цхьана нийсвелар. Из гIадвака везаш вар, хIана аьлча опытни мастер вар цуьна къахьегаш хургвар, цхьабекьда из дукхьала ваьлар. Гагиевна увлугIа а этта сержанта цхьана тIабахар уж.

— Новкъост сержант, тхона шийкнен цхьана къахьега мукъ бь. Тхо цуьца хьалха деза новкъостий ма дий..

— Мегаргда, къахьара новкъостий, — аьлар сержанта ший велакъежар дIа а ца гойташ. — Аз сейна цхьаьола новкъост ц[illegible] хаьргва.

В. БЕЗРОДНЫЙ,

капитан, КъилбаседаКавказски краснознаменни тIема округ.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

ЧАХ ДОАКЪАР КИЙЧДАР

Вай чуьтадаь доахан кхоаба ца гаргахкхоачаш йоагIа. Кхоачашхилал доакъар Iалаш ца дийш Iаьгара хаха хала хургда хьайбаш. ХIаьта мишта лела доакъар Iалашдаьга Грозненски района боахамашка?

Укх шера ахка декъа латтор бахьан йолаш кхоачамхиллал диера гIожа доакъар Iалашде могаргдац района боахамашта. «БIарчча район хьаийцача гIожа доакъар Iалашдара план 53 процент мара кхоачашъяьля. Ерригача района 47 процент мара Iалашъяьнц йоа. Эттара дуккагIа доакъар кийчдьрех а «Горячеисточненский» совхоз 1 Мажи Ленинен цIерагIа колхозаш. Цхьабаькъда, уж а 70—80 процентага мара дIакхаьчац.

Геттара воча хьала тIа а Грозненски шурий, № 1 йолча шурий, «Загорский», «Аргунский» совхозаш. Эшачох 25—35 процент мара доакъар Iалашдаьдац цу боахамаша.

Йокъал Iаьхлургйоагах тийшача Ленина цIерагIча колхоза кулгалхошна хий гулахача, хьатта доакъара культураш дукхагIа, дикагIа кхоара теркам тIабахийтар. Из бахьан долаш цу боахамо эттара къалха 3 эзар тонн байххадика сенаш, 316 тонн витаминни бьцна хьоар кийчдаьд.

Цхьабакъда, массанахьа а даьдац из гIулакх. Iай доахал къахьега хоаргац, нагахь санна доакъар хьайбаша Iа доалийхаргдолча дIаттадийда. ЧIогIа хьадаш [illegible] доакъар. Иштта а хIетига дола [illegible] кхоачалургва, нагахь санна [illegible]. Доашш аьвда, доакъарга хьожаргвоалаш, [illegible] доаргIйнаш лаьрхIа [illegible] а. Доакъара [illegible] хьоабе бовча дIайхьчад гIулакх.

[illegible] боахамашка дукха доакъар доце хьайбашта, цхьабакъда, хьайбаштам йола шура воьънаш. Цох ца хьеташ пайдулу хьайбаш лоладераш. ХIаьта укхаза цхьаккха а къайле яц. ЛаьрхIа оттаьча рационагIа ккхаба доза хьайбаш.

Района боахамашна Iалашдаьча гIошача доакъарех понагIа дар ча да. ТIаккха, цар фу ю доаз лаьча, оата а оаташ тайп-тайпара концентраташ отташ, хирача хуна довалош, силосана оаеш е барда, жом бетташ декха доза доатанна ча. Цо чаш тоабаь из хIама юхе ца иташ нетанга а хуургъя хьайбаша. Цу гIулакхо дукха доакъар кхоадайтаргда, къьнагIен дукхагIен хургъя хьайбанкха шура.

Концентраташ, барда, жом бетташ ча къьлдари химически обработка яри оалантара цаI доло а тайп-тайпара гIулакхаш да. Химически обработка яра кальцинированни каустически шин тайпара сода, кIира, амминачин хий тоха деза чах. 4—5 килограмм кальцинированни сода 60—100 литр хи чу доладу, из цхьа центнер чах тох, тIаккха Iанарца а кхычa тайпара дIахуду. Цхьаккхача тайпара телхе йиш яц ча кийчдара технологи. Хоьш ма хиллара, лергтIа кийчдаь ча воккха шоаза хьанагIа хул, цун хьайбашта пайзана хилар 60—65 процентага дIакхоач. Иштта кийчдаь цхьа центнер ча доакъара 0,4 единица нийсса да. Нагахь санна каустически сода тоха кийчдейна дIоакхо йиш яц ча. Обработка льча чага дIастедаь латташ цхьа ди лаккхийта деза, щелочаш чу а йиа кIаьддаллаьла. Ийайхача доаттадича хьаж кIа а ахе чамаза даргда из. Цхьабакъда, шагIбертбоацача шелалга 10—15 дийнахь лоаттале йиш я доакъара кийчдаь ча.

КIира а теха кийчдаь ча геттара дика хул. Цхьа тонн чах 30 килограмм йошалкза кIира а 90 килограмм хоача кIира тоха еза. Геттара дика хургда нагахь 10—15 килограмм тухи боаранагIа карбамиди тохе. 2—2,5 тонн хи чу йоаш уж. Цох хьахнина растворе [illegible] чах тох. 70—75 процента [illegible] йиш ях кийчдара чаьа тIоаха. Юхара а [illegible] чу тосе, [illegible] чуьIоашта [illegible] бIарга йоал а дош [illegible] сакхьо нетаду. Иштта кийчдаь ча воккха 5—6-ла хьайбагIен [illegible] чIогIа цuна [illegible] 200—250 грамм дукхагIен хул цуьна.

[illegible] ма хиллара, чах доакъар кийчдара лаьрхIа цох хила еза. ХIара боахамо хьалхь оа доакъар кийчду цох, хIана [illegible] шоара мера гIолачa доакъара лаьрхIа дукха ча Iалашдудаь. Долча тайпара оалча, лаьрига а Iалашдеча доакъарех 70—80 процент ча хул. Нагахь санна химически обработка а ца еш талмастта кийчдаьча чаца Iай доадан хлоабе гIеллурга уй, цуьна хьежла кIезигалургъя царгара хьайбанкха шура.

Тахандарча дийнахь района боахамашка доакъар кийчду цехаш хьалйнйза я. ХIаьта хIанз укх юхейнсача хана хьал а ль уж вIаштIехьъяха тIехьа да. Цхьабакъда, тIадоагIача шера хIара боахамо цу тайпара цех хургйола хIама де доза.

П. ДЕМЧЕНКО,

Грозненски района юрта боахама управлене кертера зоотехник.

«СЕРДАЛО»

2-гIа оагI, 17 октябрь, 1972 шу.

Цхьан предприятера хоамаш

СССР-ан Нохч-ГIалгIайчен автономен 50 шу дузача юбилейнга къахьегана совгIат кийчдара яхье баьненача Грозненски машинпалькъахкъа доакх толамаш денгара дента дикагIа хул. Цуьца цхьана дукхагIа хул производстве хьалха латтараш а. Укх деношка Грозненски машинпаькъа отделене кулгалхойи Райпрофсоюза президиуми хьежар къаьст-къаьстача болхлошa тIаьйца социалистически декхара мишта кхоачашду. Цига гучабьйр производстве хьалха латта дукха керда машинпалькъахой.

Производственни задании социалистически декхарши толамца кхоачашдера дукхаьча тепловозникашта, вагонникашта, связисташта, кхычарна елар «Профессе дикагIбараш» яха сийлен цIерам. Из сийлен цIи елар Аргунерча станцера вокххагIвоaлчa кондуктора Тайсумон Баудина, станцие дежурниа Слепцовская Вера Игнатьевнайна, вокххагIволча башмачника Векултанов Iумара, Гудермеса станцера башмачника Сагадуев Шарайн. Грозненски дистанцие лаьттий бригадира Макаев Йоакъана, цу дистанцие лаьттий мастера Ахмедов Мусайна, кхычарна.

«ДикагIвола машинист» яха сийлен цIи елар Грозненски локомотивни депо машиниста Колпаков Петр Тимофеевича, хIаьта «Машиниста дикагIвола гIоньча» яха сийлен цIи елар Сугапов Аьвра.

• • •

Грозненски локомотивни депо бригадаша тIагIоргта хьоьсаш лоаттабу Сийлахь-йоккхача Октябрьски Революце 55 шу дузача денна сийлена накъабхараш СССР-ан Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейнга доагIаш дола совгIат кийчдараш. Цудухьа денгара денга дукхагIа хул заданел совгIа дIаюкха хьош бола хаьнаь боахама мукъ, кходеш дола дизельни доагар.

Ер шу доладелча дена планагIа лаьрхIачул совгIа депо машинистама дIа-юкха бихьаб 7 бIаь эзар совгIа тонн халкъа боахама мукъ, хIаьта кходача доагора чотах дIа-юкха йигай 3 бIаь совгIа беза мукъ тIабола поездаш. Уж толамаш лохдалийтац цар октябрь бетта а. Масала, укх денощка райсагIа веха цIаккхаьчар тепловоза машинист Шишков Григорий. Грознера «Артезиан» яхача моттига нормал совгIа 1121 тонн мукъ тIабола поезд дIайигар цун бригадас. Беза мукъ тIабола поезд а йоалаеш юхаккхьчар из. ДIа а юха а графикагIа кхача езача тайпара дIакхачийтар цо поезд. Цу маршрутагIа заданел совгIа 1036 тонн мукъ тIабола поезд дIайигар машиниста Копов Анатолий керте латтача бригадас а. Укх денощка нормал совгIа иштта дукха мукъ дIа-юкха бихьаб машинисташа Силин Владимира, Ценса Ивана, Колпаков Петра, Дулургов Султана, кхы дуккхачар а. ШоI сийна аьржача яхье хьалха латт машинист-инструктор Салвний Владимир керте латта колонна. Цуьна еннай депо карара хера тала цIе вынел.

Г. АНОХОВ.

ЦУН ДОШ ЧIОАГIА ДА

Питвантие шоалагIча мера паллан совгIа 45 тонн мехкадьтта даккха социалистически декхар тIайдаьд «Старогрознефть» НГДУ № 2 болча районни инженерно-технологически служба цхьоалагIча бригада. Ийс бетта даьккьа толамий итогаш аьлча тIехьагIа гучадаьлар йоакха опыт бола инженер - мехкадьттахо Смирнов Михаил Афанасьевич керте латтача цу бригада из декхар тоаьгага кхоачашдаьлга.

—Сийлахь-йоккхача Октябрьски революцие 55 шу дузача цIай ширан КПСС ЦК аьь ТIаккьхараш дар рама кнния хьал а [illegible] шу чакхдалалехьа кхы а пламйа совгIа 45 тонн тIоарма [illegible] даккха лаьрхIад оала,—йоах Михаил Афанасьевича. — Из хургва тха коллективо СССР халкъий доттагIален цIейна кийчду къахьегама совгIат. Тха бригада дола деш 30 гаргга скважина я. царех цхьаккха а ца кIеж еттаж мехкадьтта душ. Цудухьа цхьаккха килограмм мехкадьтта ца дойташ болх бу бригада мехкадьттахоша.

Дукха ха йоацаш № 219 йолча скважина канал дин бийсе хьалха капитальни ремонт аь а льалха тхога хьеелар из. Из бахьан долаш шигара хьедоаккхин мехкадьтта 6 тонн совдаьлар. ХIинз иштта каравердаш я оаца № 183 йола скважина. Цо торо хулийтаргйа паллал совгIа массеха тонн мехкадьтта даккха.

А. ТИЩЕНКО.

ДОНОР — ВАХАР ЛУР

ХIалзарча лера харарча дукхача дарбан средстваша юкъе а эттара хаалгIча хьал тIа эттача—чов хиинача чоалхане операци ет, отравлени хиннача, цIий хьаддача хана уназо лечара воаккхаш йола «дийна молха» — цIий. Сийлахь-боккха Даймехка тIом лаьттача шераша къаьетта чIогIа лоархIаш дар цIий далар, дарахошта дарбаш деш цунах доккха дарба доалаш хиина хиларах. Нагахь тIайнна цIий чудеттарах йаьха лорас тIом тIа юхахха йиш яннай эзараш болча советски тIемахой.

Фронтовикашта хIанз а тIехьа хозахетдаь дагабаьхаш шоаш лечара бахьа донораш.

Советски наьха патриотизм гойтача гIулакхех цаI дар донорство тIема шерашка. ЦIий лоархIаш байнабах хIанз наьршача хина а. Миллионаш масалаш доладе йиш яр наха денна шоай цIий чудетта миллионаш нах лечара бахьа хилар хьахьоккаш. Къонача кхалсага дукха цIий дайнал бер доча хана Iодаха, аьара кхораш тIаеттаб цуьна. ТIаккха наьмаьрнача наха денна цIий чудеттал цуьна сихха. Цул тIехьагIа цу сахьате оттагIа садаха йолайнай кхалсаг, юха цIеа тIааний, елвелар даьнйад цуьна, хьалдагIа ше хиннача тайпара беззе а хилла дIалхай.

Цхьа бахьан доацаш дац шоай цIий телареx донораш салаш хилар. Хатински меттьлара норовол йича цуй наlан да — «ше хьо ца вар».

Грознера Алиев Кола ила кIаьнк вор лаза а баьннa, халача хьал тIа а воаш Ленинградерча госпитальни хирурге клинике воалавьь. Операци да йича аргIоллаш хиннавц. ЧIогIа къадашйгад цIаьнк лечара ваькха гIорташ, оттара хьалха шоашка ма кхайкхиге а Адмиралтейски заводера баькхача болхлоша денна дукха цIий чудетаьр кIаьнка. Гаьнарча Грознера йола кIаьнк шоай цIена лечара ваккха бьхкабар уж. Ваьгаврах чоь хиина Ведиев гробыйски 4-ча горбольнице воалаваьь. Дукха цIий дIакъальстад цунах. Цудухьа цIеа доттеш 800 грамм йоаш 46-зза цIий чудеттал цуьна. Цу болхошй Iовнаьвьча Айвестюю Самбнна 106-зза чудеттал цIий. Уж шаккхе а шоай меттиташка юха дIабаьаб — хьалхарнар бохк Iе а шаллагIвар деша а.

Нагахьа санна вай мехкарча дарбан учрежденешка уназошта чудетташ дола донораша тела дерригга цIий вIашагIтезача хьарсаш дизза доагIа хий масеал хургдар. Дуккха эзараш болча боккийча нахех бераьшен шоай низаш, уназдIене тоаш цуьна. Из дарбан къоресн вIадаьйнаьча

уназошта чудеттен препараташ хьаен шоаш раьза а хиина шоай цIий телаш болча донорашна — бокъонца болча патриотаьна.

Советски Союзе, моллагIа йола дарба а санна, мах боацаш да цIий чудоттар, цудухьа мах баькаргвоацаш беза ба ламаьршна шоай цIий теларца бола советски наьха безам.

ЦIий дIателарах хулаш ай йац. Из хьаьнех Iаьлманге хуьнача уназIенача донорашa. Дог тIара хоастабе дордоагIа шоай цIийца уназой лечара бела нах. Царех ва ламаьршна аьй цIий дIатала Карабулакера Газгуллаев Николай Петрович — токарь, цо 29-зза дIаделад шийн цIий. Сиясарева Раиса Федоровна — 17-зза дIаделад шийн цIий хIинзалга баьгача производстваи объединенера лаборантка, дукха а кхыбараш.

Донор хила йиш я 18 шу даьнача моллагIча уназIенача сага. ШIий дIадьлале хьалхагIа лераш хьож донора: дуней тIа йоалача хана организмах йоалаш йола биологически башхье — цIий группа мишта йи резус — малагIчох лоархIи.

Традиционни а хиина дIадинад вай республикерча заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка болгаIлдейлаш дола «Донорий денош» дедела. Укх тIоьхьарча хана дикка баьржаб шоай цIий ламаьршна дIателача донорий мугIараштa республика шера районашка баьь нах из кхьсоарда тIехьара баьна. Юртанхара донораш бебилга дукхагIча даьна кертерча лораIен предприятия, учрежденеи кулгалхошaн, Шечу ЖIарсо цигара болх тоабарц тайпна хургда.

Вай республике я донорий цIийна бизна кхоачаIеби йолaш райнаш. Халкъа ираш дика хьалш кулийталга пачхьалхане кертера йоакхо еча вай йелла къахьегано низаш уназIенаш хьаллоатталра тIадерадаьнд Iалаь. Из дикача дагара гIулакх лела делга — донорий сийле. Вай мехка сий долаш гражданаш ба донораш.

Кхы мел дар вер чура дIа а даькита, цхьан минута дIауйлаьн оаш, донораша дIатела цIий цIаьхта мийча фу хургдар. Цаьарча медицинага хилача хьаштдоацар хургдар. Дега, мехкаита, вера, кхыча органашта уназо лечара ваккхар дукха сий бола ерига чоалхане операцеш цIаьхха совцаргъяр. Лечара беза йиш йолаш бела уназой боргбар.

Донор хилар — из вахар, нах дукхабезар да.

ХIара советски сага денхар да ший цIий уназоча дарбана дIателар.

Т. ИОСТОЕВА.

ЯЛАТАШ ДIАДИЙНА БОАЛАШ ЛАТТ

[illegible] хьаьх ка болча [illegible] а бола, гургаш [illegible] Маркова [illegible] хьахьараннай.

7600 гектара тIа дIадийна даьнгад уххала ялташ, хала 8100 гектар я.

Социалистически яхье хьалха йоаш Ленина цIерагIча колхоза 3451 гектара тIа ялташ дIадийна яьнай из колхоз хIапарe.

Хьанаро къахьегарах хьаьнита болгалбола бола комбайнета Хубиева кулгалдеча цхьоалагIча бригада тракториста Соломатин Иван, Гашкин Анатолий; сельхалдаш Серпикова, Уварова, кхыбараш.

СиенагIа 40 гектара [illegible] ялташ дIадуь кийх хIалайр.

М. СИВЕЦ,

юрта боахама управлене [illegible].

• • •

МЕХАНИЗАТОРИЙ ЙОАКХО

Ачхой-Мартанa [illegible] ялташ [illegible] да укх денохка.

Дика вIашагIтIьйадаьлад уж балхаш «Лермонтовский» совхоза механизатораша. Агротехнически бокъонаша хIадакхача бесса кийчдаьча лаьтта 2500 гектара тIа дIадийна баьнаб ялташ механизатораш. Юбилея сейна яхье а аьнна къаьзег ерригача отделенеша. Къаьстта дика болх бу цхьоалагIча отделенерча тракторастана [illegible] ИмосигIар. СиенагIа 20 гектара тIа ялташ дIадув цар, тоара 35 гектар болча.

Царел тIехьа ца бусаш болх бу цхьоалагIча отделенерча тракториста Астимиров Султана.

ХIаьта лоба лаьрхIа 1000 гектар лаьтта ала бохкай совхоза механизатораш.

В. ЭСМУРОВЕВ.

ФОТОИНФОРМАЦИ

МОЛДАВСКИ ССР. Сурта тIа — Ууця Николай Дмитриевич Молдаве дикагIболча виноградарех доархIаш цIи хеза ва. Чадыр-Лунгски района «Искра» яхача колхозе цо бригада [illegible] тхьа шу да. Прогрессивни методаш лайцъ мукъ [illegible] хIара [illegible] лакхара тхьагаьш ялоу цу колхоза, Ленина орден доала, МССР Лаьхехьарча Совета Президиума член Н. Д. Ууця вочкхаккхонн общественни дукха болх беш хьалоагIа.

В. САДЧИКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

Советски Союза Арабски Республика Египта юкъе промышленни объекташ хьалъеш экономически технически новкъостал дий ца Iеш. Къаьнара предприятиеша модернизаци еш шаьрьлмца новкъостал ду. ХIанз Александрийски цIеста доаладеча завода советски болхлошаь сиеперашца новкъостал деш электрически машинийта хьйбола оборудовани вIашагIйоллаш болх бе бо доланийта кийчо еш я. Яккха аьнадимацци болча советски специалисташа египетски новкъостал ду карда техники хараерзае.

СУРТА ТIА: москвски инженерий Кушонов Витали Бабарини Анатоли бахьйолча металлан [illegible] ека кечкандама Хеwалаба. Абдалиа производственни [illegible] новкъостадаш ба.

ТАСС фотохроника.

УСТЬ-ИЛИМ. Малхьа ва цIи ма вовзаш! Сага воьр ца лайзача тайге энергопромышленни комплекс хьалъе вай мехка масса шийрерий кагирхой баьккхаб Сибирегiа.

ХIанз уназо хьалъеш латт горад, промышленни объекташ.

БIаь метр лIаьха лон санна массача Ангарана новкъа дIахттай бетон дIаузва эстакада, дIабелала кийча а йоккха бетонни завод, тийхоа уладе объекте — жагIа хоржача фабрикера баьхам сохделла.

Таежие воахк карабараобероша шерра къоосаш боаржабьб СССР юбилен 50 шу дизара сийна къахьегама декхараш толамца кхоачашдара. Укх шера гидроэлектростанцие плотина тIа 50 эзар кубометр бетон йилла лаьрхIад цар. ХIаьта ГЭС-а хьалхарча агрегаташ 1971 шера бола дIайолийтa лерхI.

Ерригсоюзни комсомолски гIишлонашкера болх шуру. Усть-Илиме Советски Союза халкъашта юкъера доттагIал къагга хьогу. Укказа дIаоший уллу къахьегаш ба оьрсий, казахаш, якуташ, буряташ хIорий, украинцаш белорусаш.

Мохха масса машинтара укхаза хьаух машинаш, гIишлон материалаш, оборудовани. Из Сибарен тIом энергетически база хьалъяра декъа воашш республикаша гIоалайгарий йиахь декъа да.

СУРТА ТIА: Усть-Илимсан ГЭС хьайбеча Тайсутоа нахьа бетон дIаувар йоккха эстакада.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт.

ТАСС фотохроника.

СОВГIАТ ДАЬКЪАЛА ДУВЦ ОАХА!

СССР Лаккхечу Советан Президиуман 1972 шера 4 октябрерчу Указца «Нийса туьраи» цхьа орден а СССР Лаккхечу Советан Президиуман Грамота а хьолшеш «Нийса - туьраи» цхьа сийлахь цlи ши-най ятт а цхьа совгlа а берш дарьцан хьалхехаьнчеш йолчийта.

Цу хьакъе Нохч - Гlалгlайн АССР-а тlаьхь:

1. Азимова Талбата — Ачхой-Мартана района Сальнуlанна цхьа цlеп-нанна.

2. Алиева Яхайхана — Наурски района «Россия» цхьа колхозан колхозхочова.

3. Арсануканова Валлава — Ачхой - Мартана района Катар-Юрта цхьа цlеп-нанна.

4. Автамирова Залина — Ачхой-Мартана района Сальнуlашка цхьа цlеп-нанна.

5. Батакиева Дурlальлий Орнова — Ньасарен района Бурокlанка цхьа цlеп-нанна.

6. Батанова Хьалкха Любайна — Ачхой - Мартана района Орехово юрта цхьа цlеп-нанна.

7. Ваганова Асмайна — Шалин района Курчалой цхьа цlеп-нанна.

8. Вахидова Зулайна — Урус-Мартана районерча Урус-Мартана цхьа цlеп-нанна.

9. Гантамирова Топсарена — Урус - Мартана района Гехlа цхьа цlеп-нанна.

10. Гадаева Малай Къахьайна — Ачхой - Мартана района Шlалкий-Юрта цхьа цlеп-нанна.

11. Гучигова Айшайна — город Грозный цхьа цlеп-нанна.

12. Дудаева Аьшада Аминан — Ачхой - Мартана районерча Самашкийн цхьа цlеп-нанна.

13. Дашаева Тамарайн — Урус-Мартана районерча Урус-Мартана цхьа цlеп-нанна.

14. Дойтаева Яхарса Малпата — Ньасарен района Iальхий-Юрта цхьа цlеп-нанна.

15. Деурбанова Ино Дугурхаев — Ньасарен района Долакха-Юрта цхьа цlеп-нанна.

16. Душаева Янгона — Шалин районерча Курчалой цхьа цlеп-нанна.

17. Дьманова Iальлий Жансарена — Суьжненски района Серноводски цхьа цlеп-нанна.

18. Зайгуиева Валита — Советски районерча «Керла хахар» цхьа колхоз колхозхочова.

19. Идрисова Пасуна — Урус-Мартана районерча Гехlа цхьа цlеп-нанна.

20. Керимова Самарта — Ачхой-Мартана района Аарионтон-Юрта цхьа цlеп-нанна.

21. Майрбекова Ажара — Ачхой-Мартана района Валий-Юрта цхьа цlеп-нанна.

22. Мустапагова Хансарена — Надтеречни района Бено-Юрта цхьа цlеп-нанна.

23. Оздоева Солсий Хадиста — Суьжненски района Первомайское юрта цхьа цlеп-нанна.

24. Опигова Аьльмада Мадината — Ньасарен района Тlай-Юрта цхьа цlеп-нанна.

25. Попанкаева Бойсолта Таматова — Ньасарен района Ялдаро цхьа цlеп-нанна.

26. Порнасова Жабраила Нурана — Ачхой-Мартана района Сальнуlанка цхьа цlеп-нанна.

27. Рашидова Пансата — Советски районерча «Советская Россия» цхьа колхоза колхозхочова.

28. Саидова Салмата — Грозненски района Йоккхачу Атагlа цхьа цlеп-нанна.

29. Сатирова Зайнапа — Урус-Мартана районерча Грушевое шура цхьа цlеп-нанна.

30. Садыкова Маьльмада Залiрайн — Суьжненски района Аошни цхьа цlеп-нанна.

31. Терипхова Солобийн Мадината — Ньасарен района Бурокlанка цхьа цlеп-нанна.

32. Умарова Ибахья Асмайна — Ньасарен района Iальхий - Юрта цхьа цlеп-нанна.

33. Ушайкова Салматуна — город Грозный цхьа болхлочова.

34. Хапауриева Мухто Еипадайна — Ньасарен района Насыр-Корта цхьа цlеп-нанна.

35. Хадисимова Марьяна — Ачхой - Мартана района Катар-Юрта цхьа цlеп-нанна.

36. Хумадова Виватуна — Урус-Мартана района Гlойтlа цхьа цlеп-нанна.

37. Чагаева Садигуьна — Шалин района Эlашгlача Атагlа цхьа цlеп-нанна.

38. Шахтамирова Зайнапа — Шалин района Мескер-Юрта цхьа цlеп-нанна.

39. Эльмурзаева Айсета — Урус - Мартана районерча Грушевое юрта цхьа цlеп-нанна.

40. Эльмурзаева Зинайна — Урус - Мартана районерча Грушевое шура цхьа цlеп-нанна.

41. Юсупова Захена — Наурски района Ленина цlерагlча колхоза колхозхочова.

ДИКАГIА ПАЙДА ЭЦА IАЛАМАХ

ЛОАМАН ДАЬГIЕНАШ — ХАЛКЪА РУЗКЪА

ВАЙ РЕСПУБЛИКА территори тlа 260 эзар гектар лоаман дарьгlенаш я, царех 93 эзар гектар колхозийта дlаеннай, 158 эзар гектар пачхьалкхен фонда лаьтташ тlа я. Нохч-Гlалгlайчен лоамашкара дарьгlенаш геоботанически гlуваха тоъал дика lамаьш я. Шолгlа тайпаш къоаста а даь территорехь йийцъай уж, цар ботанически лоаттаенга, хьуьнхьанга, боахама эттоенга, кхьиараншка хьежжа. Лоам даьна къулача йоахама масса тайпара баьцаш тlа я йолаш дика дарьгlенаш я. Каьнь дарьгlа аьтлу уж: альпийски, субальпийски, лоамаерча хьунаьштта йистера. Цар баьцаш протеин дукха йоалл, доахана дика юаш, йоьча моттигайка сахха юха тlайоалаш я. Долхан доажадеш йоккхла хьера 135—180 ди хул. Цу дарьгlенашка хlана гектара тlара 30—45 центнер, цхьацайолча моттигашка 60 а кхы дукхагlа а центнер буц йоал. 16 эзар гектар дlалоацца къьаст-къьастача участкашкара дlакlаххача, ерригаш а хlана ац оьшна йола дарьгlенаш атта тlакхоачалургвоаца, шоаття лай дойча моттигашка я. Тlадойхаш кьмъаш ца лилар баьхьан доаш тlаххача халача моттигашка а кхы а 20 эзар гектар дарьгlенаш. Уж я дlаэзалла хьа ийалл а пайда эцаш бола баьцех тоашна Мальхистински Малиствински дарьгlенаш.

Даьча лоркlаманна хьаьлоахачех хlана самна хьунаьш хул, цу ерригача дарьгlенаша шера 572 эзар тонн баьцаш лургъя. Цхьа системе йолашаш тlакхача аттача яла дарьгlенаш дукхат доацаш йоаш хилар бахьан долаш доакъара баьцаш тlоатгlа эшалу. Цу баьлаш гlа дукхача участкашкара дарьгlенаш хил эрозе йохаьй, царех цхьаьраша кагий кlотаргаш, зуламерен юаш йоален баьцаш, бегаш тlаьхина я. Ерригача дарьгlенех эзраш тlактараш хил эрозе йохаьй, 20 эзар гектар зуламечех юаш йоаначех баьцаше, бlехаьнй, 80 эзар гарга гектар тlо тlабоаш, кlотаргаш, бегаш тlаьхина я. Тlера тlо, бегаш, кlотаргаш, зуламеч юаш йоален баьцаш дlа а йоахаш, бобоаш алакош баьцаш дlа а юаш уж дарьгlенаш тоальчуя тlехьагlа йиш хургьа цар тlара 800 эзар тоннаге кхачам буц ялийа. Из хул хlайа вай общественни доахана шера эшача доакъарах 80 процент. Лоамара баьцаш доакъарайна дукхаха а дикагlа я шаьрача оерцашка эрий тlаккалчен дlайийнача бобоаш баьцал.

Цхьан дийнахь Iатта 30—40 килограмм хlоаха буц еъ, кlаьте устагlо — 4—5 килограмм. Хlанзарча хьал тlа йолча дарьгlенай цхьан гектаро Iатта 135—150 дийнаь кхоачам бергба, кlаьта устагlашна — 850—850 дийнаь. Нагахьа санна цу лорхlамаша яхлача тайпара кхача, дарьгlенаша тоцро лу цига хlара шера 110 эзар бежан 240 эзар устагlен кхаба. Цхьабокъда, царех 25—30 процент шера пайда эцаш яц. Хlана цхьан сезоне 40 эзар совгlа доахан мара кхабац лоаман дарьгlенашка.

Керда юрта боахаце перспективни плана яха а оттанай цу лаьттаеш пайда эцаре ца лорхlаш.

Лоаман дарьгlенашка доахан юртlа доажадеча хlаьттlенна доаьххача лоадамбойна хlана дlадахийта мара ца лелаш наьха санна бокъха пайда боал боахамашта. Масала, Урус-Мартана района «Гехински» совхозе хlара шера лоам доажаду 700 бежан, цхьан бежана хlара денеш бийсанеш 890 грамм дулх тlадеттадоай. Лоамашка 1 центнер бежан дулх тlаккхийтаре дlабахаш лул тlехьарча хьаь шера хlера сезона 16 соми 36 кепиги хилай, кlаьте шаьрача моттигаш — 146 соми 75 кепиги. 1970 шера Ведана районерча «Хиндой» цхьача дарьгlене 980 бежан доажадеча хlаьнача «Шалинский» совхозе 180 дийнаь 967 центнер дулх тlатеттайтах. Уж тlехьарча цхьа шера юкъера дахаргlача 1 центнер дулх тlаккхайтарга цига дlабаха мах 12 соми 60 кепиги хилар. Лоамашка доахан доажахарах lаьаьмата боккха пайда баьинаб Шалин района «Автуринский» совхоза. Масала, 1970 шера Ведана районерча «Касумкай» цхьача дарьгlене 900 бежан доажадаьча цу совхозо 180 дийнаь 967,2 центнер цlена дулх тlаккхетийтад, вешта аьлча денеш бийсанеш хlара бежана 780 грамм. Цхьа центнер дулх тlаккхетийтарга уккхаза дlабаха мах 14 соми 20 кепиги ба. Цу совхозе шаьрача ареrча дарьгlенашка доахан доажадеча тlаккхийтача дулха центнерга дlабаха мах 143 соми 50 кепиги хилар.

ДУККХА дулх тlадеттадаккхийтад кхача совхозашна а: «Красноармейский» — 860 грамм, «Горец» — 700 грамм, «Дружба» — 750 грамм; колхозашка — Грозненски района Ленина цlерагlча — 960 грамм, «Советская Россия» — 930 грамм, Наурски района Кирова цlерагlча — 885 грамм, и. кх. дl.

1970 шера лоамашка доажадаьд 40000 бежан. Лоамашка доахан дукхагlа доажаду Ведана, Ножай-Юрта, Суьжненски районий боахамаша а хlаьта юрта «Скотопром» треста боахамаша а. Цига доажадеча доахан 87 процент цар дарам да.

Лоаман аьлча, доахан лоамашка доажадеш эшахача юкъарlа цхьан Iатта 128 килограмм дулх тlаккхийттад, кlаьта шаьрача ара доажаладераьта — 51 килограмм.

Хьайбаш доажадеш Iоальча оберташа, хьалкхаьхad, лоаман дарьгlенаш доахан доажалар моттел, царех тlа дола ше доажадаре а lаlаьмата дика хилар. Хьалхагlа а дика хоаш да, царел тlа долча цига лоамашка дика хьал хулага шерча дулх дукха тlадеттаьлуrах. 1970 шера лоамашка хlара устагlайна 964 грамм дулх тlаккхийтад, вешта аьлча шаьрача ара доажадераьта кхийттачуа 57—60 грамм дукхагlа. Цхьабакъда, исхали ду тхй доаха же доамашка доажадар пайдаха дац. Хlана аьлча моттиг лакха хиларал совгlа царна Iатть цигара тlоадала а, из бахьан доаим уж лерашха хул, шелалла вамогъаш хул, дов.

Лоаман дарьгlенашта сезонагlа 161,8 эзар бежан доажаде йиш я, хlара доажадеча 43 эзар бежан моттел. Хlанзалца хьа пайда эцаза йола лоаман дарьгlенаш кароерзайича кхы тlа а 98,6 эзар бежан кхаба йиш хургьар. Алкха Советски Ачхой-Мартанех районашкарча дарьгlенех бизза пайда ийцача хlара шера 69,6 эзар бежан е 500 эзар гаргга устагlа кхаба йиш хургьа. Пайда эцаза йола ресурсаш тоъал дукха я Ньасарен, Суьжненски, Ведана районашка. Уккхаза а ялтта кхы тlа а кхаба йиш хургьар 19 эзар бежан е 100 эзар совгlа устагlа. Цу тайпара, лоаман дарьгlенаш производствени гlулакхашта бизза пайда эцаш хилча, хlара шера кхы тlа 8800—9000 тонн дулх тlадеттайургдар шаьрча аерхlана 1 центнерага дlабода мах 19 соми 50 кепиги долаш. Шаьрача ареназа доажадеш язал дулх даккхарга колхозашех совхозашех хlара шера дlадохийт 13 850 эзар сом, хlаьта лоамашка доажадеш из даккхаргда додац 1584 сом мара.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕН фондерча лоаман лаьттаех дерттlа пайда эцаш хилча алата проблема а къоастае йиш я республике. Хlаьта алат даккхара лаэ республике кхьаьна шера кхоачаш ца, 525 эзар тонн аха оаача республикана боалашаш дукха а кlашкагlа йоах.

Дукха ха хьалхагlа дехэ республике хlара шера совобсерчий боккъон башха лаьттеш долча кхашка дlакха 180 эзар гектар доакъаркийа, гlаьсйта д ийолча доакърийна лаьрхlа. Республике дерригача сахача лаьттаех 40,4 процент да уж. Керда лаьттай кара а дерзадеш оаха лаьттон шордара тораман гетара кlовнга а вай колхозийн совхозийн. Белгалдаккха дезагlа, баьцаш дlа а юаш мойна доакъар даккхарга дукха мах боаш хилар, цул совгlа, Нохч-Гlалгlайчен хьалашка цу аалъзана доакъараш доахаьнте экономически гlойле йолаш дац дlайийнача баьций хьунаьш« лоаха хулаш хилар, лаьттанца тlоадал ца тоъар, дlайийнача баьцата гlулакх из дика хилар баьлал долаш.

Нагахьа санна еррига лоаман дарьгlенаш кара а ерзаде хlана доакъарийй культураш дlалоацача 160 эзар гектарах 160 эзар гектар хlаьта култураш дlоера кормопроизводства. Хlара шера 300 эзар тонна кlаьнагlа доахан кхм хила лаьргlаш йиш хургьа. Из цул кlаха республикерча боахамийн совхозийн доакъарийн ялатех 45 процент.

Лоаман дарьгlенаш йоаза оерзараз масса организационни культурни-технически мероприяти чакхьякха еш. Организационни мероприятеш — тlайхача хала йолча дарьгlенашка хьакъенах дехкар, доацача моттигашка хий тlадоалладер, хьайбай боахам дегlабара перспективни тэрахь е еш, дарьгlенаш дика лоаце республикерча боахамашта дlаекъар. Цхьайолча дарьгlенашкара бувзам тоабаре автомобилан лекхашта оттабе беза 55 километр бlаьха: 20 километр бlаьхача цхьанна бурзам оттабе беза «Хаудикенэ» «Хамзенкэ» юкъе, 22 километр бlаьхача моллагlча тоабе беза Ведана районерча «Малдзсойна» «Ара-аули» яхача дарьгlенашта юкъе. Юккхера а, кхоалагlа шиъ цига де Советски района Сарга цхьа хьа корта ядa дарьгlенаш каровоэрзара. Из цхьаь 13 километр бlаьха хургда.

Хьаь Iалашъьенаш йола хьаш вамалахь доахан даэш еррига дарьгlенаш 16 эзар гектар гаргга а. Уж моттигаш хьаш Iалашъьара гlулакх яха ела турбашка гlояла тlадоаладахь хий мелаше йиш хургйолаш, цхьа моллагlйола водоемаши водохранилищаши кха аай 66 эзар сом дlа а хьайта.

Ерригача 158 эзар гектар йолча дарьгlенех 6 эзар гектар бlаьхача хьаш лакха дlаеннай, хьаша лаьаеш я 134 эзар гектар, хlаьта 28 эзар гектар цхьанна кхача а йоала а. Цул совгlа, дарьгlенаш каст-каста дlа-юза хьуш, хlаьта массаза а царна доал ду бордалаш каlаш ца хилар бахьан долаш колхозаши совхозаши дlаьаьжац уж лаьттен тоадара, силадской помещениеш чуlа кlаьнаш хьалдара, ишшенаш гурта тоадара дешалла.

Нохч-Гlалгlайчен лоаман дарьгlенашкара баьцаш йоалла эшайтара 1850 гектара тlара беган дlаяха, 3896 гектара тlара тlой еаьлла, 10240 гектара тlара цlаьнеч юаш йоаллен баьцаш дlаяха, 6800 гектара тlа бобоаш алакош баьцаш дlаяа, удобрени масса, кхайдина карапрака бахтьена еш.

Дарьгlенаш да тоалайтара пайда эца болгалара сисьема оттаеш еш. Цу гlулакха дарьгlенай обсерващ кхоачашйоалаш ду, зовон е шойхех ву масса дари болгаларча порядкагlа хьайбаш доажадара способеш эрга а йоахаш, доахан доажадеча салоlайтанца йоаха ханаш хувда а хувдаш.

Уж еррига дешаш цхьаи гlаьнистадича республике боалашашка йиш хургьа лоаман дарьгlенех биззагlен шийсагlен пайда эца а шоай экономика тlоагlйа а.

В. БОГАТЫРЕВ,
Нохч-Гlалгlай АССР юрта боахама министерства мелиорации-землеустройства [illegible].

МАЛАРАШ ТIЕХДОАХАРАШЦА — ЛИРА КЪОВСАМ!

ЗУЛАМИЙ НОВКЪА

Дlаяхача замах шхедисача воча, техlарча вай вахарца тарлургдоацача гlулакхех цаl де корта бокабеш малар. Веха саг ше хьалха хиннар а воашкий кхьван а хилий дlаотт, вешта аьлча, саг ва ала йиш йоацача воал из. Цунна аьа а бахк а хеташ, дегадехкар юха-ца оаллуш дlаоал из, бlехо мотт буш. Хlаьта яртгlа болх булаш, къахьегама овсарле лоха я гун, бlарх а, ятта производственни тайпа хул цунна. Нагахь санна из доккхе воале, транспорта хlал вахий а тайлалу.

Массагlа дика, гоаза специалист, йоккха талант йола саг ва маларо воаль, массагlа дlалаш бе из бахьан долаш беза, доаккха хетар тlаэтта.

Харцаургдаш дадаша дене дерригача е зуламех дукхий а дукхагlдараш мортагlа далдалла маларах хулаш да аьлча. Цудукъе лаьтен правительстваш тlаьхех вай корта бокабу маларош тlехдоахаш мелаш болча малдца лоаттабу къовсам лаккхбаре.

Масала, укх шера 6 августа Нохч - Гlалгlай АССР торговле Министерства АТХ слесара В. П. Подлубне веха а вол`ш, мотоциклана воаш трамвайна тlаккхийтта авари йир. Уккхаз белгалдехха деза пул кхьалха веха а воалаш мотоциклаца воалаш хиларах лехкара бокъонех из алькха хилар. Хlана из аварй йир бахьан долаш уголовни бехктохаме воаш ва Подлубный В. П.

Веха маларах шофера бокъонаш дlадаьа дика йадлоа Леча, цул мащуц лехка бокъо йоацалга хобаша «Консервплодовощ» объединени консерви заводе транспортни отдела начальника Измалова болх бийташ хиннай. Веха а веха малри делаш гулааьшна ваь а дlавар Эдиков.

Сайрийна 8 сахьт даьннача хана улицагlа гlенда тlа lо а хайша моlаш бахкlаб А. А. Басенова, О. М. Страхи, 10-ча сахьташ ай доалаш латтача хана веха а волий Горин улицагlа тlехйоалаш А. А. Бокаева, Х. П. Эсаваева лелаш йолча «Жигули» машина кlалвахех шийй бехкагlа. Хьадигга ларбелаш сотгlа коеш мийааб цул.

Эскиев бехке вец шийта Бокаева хlачулейна дош дувлаш тlаьца, тиганзар суле веха а воаш шийй бехкагlа из кlалвахарах.

Вай лийлорашш дулхьаи корта болабеш меннача вахаца хинна аварем мара ацар. Массагlа да уж веха хьалахах, цlагlа халахетараш доаяш, цхьалдаха кхаь беш мелаш гlулакдаш.

Коллектеш, лоалахой, еррига общественность ойоцагlьаш эза корта бохабеш мелача наха дуьхьал къовсам доаттабара. Иштта, мара юкъера дlадоеккхаургдаа тlехдаьккха малар мелаш цунне тlагlоаш хьакула зуламе.

З. БУЛГУЧЕВ,
Ленински района МВД отдела воакхагlоала лейтенант.

МОСКВА. Волга бlех ца дайташ лорадаре цхьа схема оттае СССР Iалмий Академие хий проблемай Института тохкам бара комплекси экспедици лаьарагlйоалаш латт. Хьаревь чурча дах информаци хьа а гулъеш Iалмай баьцаш дерга тlаьдарзалу экспедицие.

Хlана Москве институте тохкаьчай Волжски йоалагlа комплексни экспедици. Горькара Черный Яр долча кхачайлца тохкад цо хий (900 километр Волгоградал лохехьа). Экспедицие корторе дохкар да хий бlехдеш йола моттига йовза а хий лорадара кхоачашъе еш мероприятеш шийта йича пайдаьагlа хургьа а тохка. Цу балха юкъе дакъа лаьцар Москва, Минска, Ленинграда, Новочеркасска, Тбилиса, Киева 30 совгlа организацерча специалисташ: гидрохимикаша, гидробиологаша, микробиологаша, токсикологаша, гидрофизикаша, географаша, технологаша.

Маза тоссаш латтам хилар гулдаьккхад хина.

Экспедицие материалаш тlа болх бош а.

СУРТА ТIА: моллагlча экспедицин дакъа лоацаш хиллараш шоаш гулъяьча материала обработка еш ба института цхьан лабораторе.

Аьттехьара аьрдехьа: Iалма балхашта йолча экспедицие начальника заместитель, технически Iалмай кандидат О. Т. Болотина, экспедицие Iалмай секретарь, технически Iалмай кандидат Л. П. Новоселова, экспедицие Iалма-технически болхло М. Е. Цыкин.

О. КУЗЬМИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

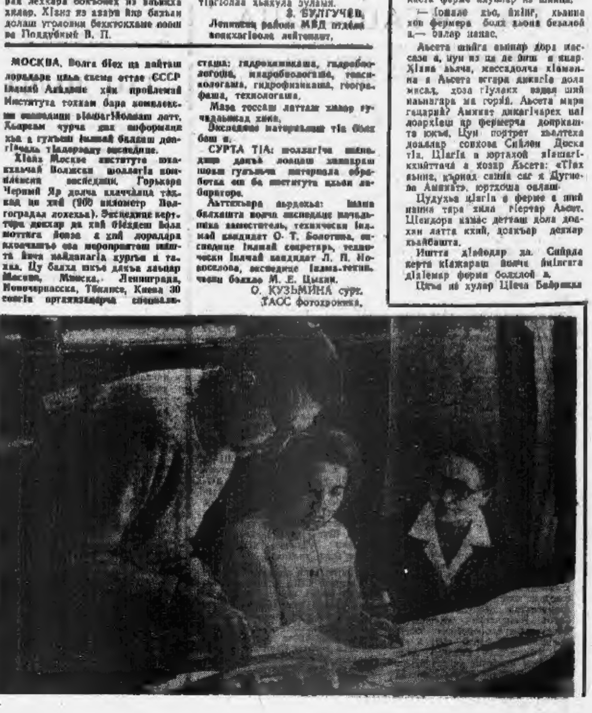

—ОЧЕРК—

ДОЯРКА ИРАЗ

АЬСЕТ сонаьлар хlаьйта, цхьаниш хетала чоахьийна совна. Из ше мара совденалаш дегl лацар Аьсет йиша-цlагlа. Массе хlана а воцийн моттиге латтар. Цхьонаш чуьг из техачь, дlа-хьа из йоалача цар новкъерле а йиш цар цlагlа лаьтта сетом бовабе, айий мерза хаб чоахаа. Сиг бекие хьлеш хlана дацар Аьсет кхабарал алар.

Массаш цу дlадаладар цу кхача дена, — мара тохал гlаларча дарьгlенашна дlа а даьха, цига бийсаш тlехьа е йовхаш совхозе детташ дола доахан, кхоабача хьаша ца дlаеча дена. Аьсет цига кийсъеннар школьни хьянуьлаш, йола хе вр. Цу хана дена цунах тийше, бутар цlагlарчер бовхам. Кхийна-кийсвенначa сагина санна дар дезалий цунцара къамаьл а гlулакх а.

Аьсета нана — Аминат фермер болх беш. Из цlаьагlанар ха яхача хана мара. Цул совгlа чlоагlа хlаьдъаш а хулар еррлацца болх бий, Балха дlа а аьтта йодар — сатесса а тассаьаш а йолча хана. Шийна дага а доацаш йиза йола цlен-нана а хинна дlайолаелар Аьсет. Цхьанне доал де ма дезарий бокаьаш е цlенна а.

Цlагlа лед эхар дора хьелётача йиrго. Коартол ченорма а чекхка марта хийчдора. Дlайкха хlана а декъте деша бохийтар хlамагlа бараш. Цул тlехьагlа цlа а коо а цхьалхадоакхар. Юккхера шийн урокаш кийчъе lохоера.

Аьсет ворхлагlча классе дlачуьхьачул тlехьагlа нанас касткаста ферме кхуылар из шийца.

— Iоалалe хьо, йиlиг, хьашна хьо фермера болх ьыонa безалой а,— олар нанас.

Аьсета шийга аьшар дора нассаза а, цуи из ца де йиш а яцар. Хlана аьлча, массадолча кlамайна а Аьсета вгара дикагlа дола масал, хоза гlулакх дола ший наьнагара ма гойй. Аьсета мара гацарий? Аминат дикагlчарех цаl доаркlеш яр фермерча доаркаштa юкъе. Цуй портрет хьалтеха доалларъ совхоза Сийлен Доска тlа. Цlагlа а юртахой хlааштlкхийттача а хоза Аьсета: «Тlах йиша, къанал саiна саг я Дугиева Аминат», юртхоча оалаш.

Цудукъа цlагlа а ферме а шийн нанна тара хила гlертар Аьсет. Цlендора нанас деттаъ дола доахан латта кхий, доакъар дехар къайбашта.

Иштта дlайодар да. Сайрда керта кlажараш йолча йийгrага дlаlемар ферма болхлой а.

Цхьа из хулар Цlена Байрамна орден лелаеш йолча Хасиева Хьавейна гlо деш. Из йолчара кlе хьа доаркa Даурбекова Шарипат йолчa кхочар. Шийна дайнай дlаяздеш дахрхlа йоаьуш дош тетрадь лелaдора.

Цхьа Амина цlаьра чlоагlа дог гlоадьана е йолаш.

— Хой хьона, йиlиг, хьа нанна совгlат денингга, — аьний Аьсет шийгахь даьаар Амината. Нанна пайкха тlа лела орден бlаргайра Аьсета. Дагадоагlий дьоав «Санах латт ираз?» яхаш Iайха сога хийтта? Къахьеганца да вай ираз, йиlиг, хьаьналча къахьеганца! — аьлар Амината. Нанна борт бахкхар Аьсета.

...Чакхболаш, латтар бlаьстан кхоалагlа бутт. Баьшах кхийтта бос а баьнна, шура лакхъе доладенна йар совхоза доахан а. Цу хьина дlадоладелар даиаркой а шерна альна Аьсета а каникулаш. Бархlагlча классе дlачуяьлар из. [illegible] Аьсета. [illegible] Бlаьрча алха оттаме дахьйхар из. Воркхагlчарна ийсса къахьегар. Дика ювн`ъое е гlевча а яр из Амината. Хlайа Аьсет шiй а гlертар доахан детта. Юкъьнаш кулгаш сиха оттар. Дагтара техьаьча а маьь-хоъ етт мара бер таланар.

— Хьайбашта шоацига безаш хилар деза. Гlаддолх Iа дег тlара гlуланх деш хилча. Уж хьейх тешаде, кирха хьа езалдийта хьужа хьо, — олар Аьсетага нанас.

Цу захна бlарга дикха хоалуш догlа а дейа маьненаш а йиза ерганьлар Аьсет. Дlахьхар юкъайна а тlаккха фермайна а цl деньаш хинна цаl-шиъ шу. Зайлтошта а нохал тlехьа ца юсаш, къахьегама а вахара а гlулахкаш хlоаргагlа довзар цунна. Юххера а хьаtlаккхьчар дукхача хана дена во ше кийчъь ди. «Октябрь 40 шу» цхьача совхоза директор Арапиев Аьдал-Гира волча ера ва балха яха чlоагlо а яь.

— Мичахьа болх бе безам ба хьа? — хаьттар воьло.

— Ферме!

— Цига-м йоаза еттеi ца йоь. Доярка ялаш мотте а йо, — аьлар директора.

— Эш, — аьлар Аьсета, директор кхоечаш уж [illegible] а вайле.

— Гесанова Сапра [illegible] Иеле йоалар...

— Гесанова тха хьалха [illegible] доярка я. Цa [illegible] a да. Хьо хьа а [illegible] хургйий, уж моллагlа [illegible] дlадала йиш [illegible]. Могоргаий-хьогl хьона ца йуйца? — Аьсет цуьа [illegible] директор.

— Майорга! — аьлар Аьсета.

— Хьо-м, Iайча хlачоа тlера ца йоала тайна я, — моалавлар Аьдал-Гира, — цкъа дагаваргва со хьа наьнаца. Из дукхьала ца хуаш зальнесена кулг а хадерга.

НАНА юхенца раьза хиннаене а ца йоалаш раьза халар тlехьагlо. Цул безам бар йоlийтага школа а тlаккха институт а йоастенаш йаккхийта. Баьлха, Аьсет ихы ше яхача тlера а ца йоала раьза хилар цо.

— Хьо раьйттар де тlаьхь. Доашаш цlадкха а тlехьа [illegible], — аьлар цо йоlийгага.

Дукха ха ца кlаьнахьа кхийтто Iатта гlулакх дергдолаш бола дlайийнар Аьсет. Дlададаладелар кхоночa доярка сетем бовбаш дlа иоити бийсенаш.

Бохь бе дlаййийначна хьалхарча дийнахь, Iуйрайна доахан дийтта бохлаьмехьа шура чуболи флягаш оса эргlаа дlаэттача доярката эттара тlехьа дlаэттар Аьсет а. Массана а флягаш хьачуа тlехьагlа тераш тlа шийн шийн ярш.

— Во хьиккана. Хlаьта а Сапрас дукхагlа йоьнахар, — аьлар фермa заведующи Бисов Махьмада. Аьсета тайнеш цlара дукхьаь кхаллаа шура [illegible] дlа а [illegible]. [illegible] Къаьнаргеташ а оттеш, [illegible] шоазар [illegible]. [illegible] деделабайтна хьаьрара ьаккхар из Амината. Ноl дьаста [illegible] из, Хlавlабакхар Хасиева Хьаваа, Маршахаева Суфайа, Дзаурова Долатхан.

— Хlана дергаш, са йоl, декарга а ший мотте дlаоттаргда, — аьлар Хьавас. — Сапрас кхийтта шера болх беъб ферме. Хьо дlа ма lаммиига шортта шура хьалаларгьа хьа йоахаве а.

Шура дlаоьнначул тlехьагlа сарралца мукъадар доарша деттараш. Дежурна доярка ше е баьте цlабахар уж. Цlахкар Аминат а Бахъда, Аьсет юха йейра. Сарралла дlахьалхар из доахан деттача дьолата хьалхевнара. Цlа гlулакх кхоачешаьь вааааь кlийдар дагахар цунна. Шоралар дlадахьккха мерда хlалмьарбар дlа цо доахан деттача. Хьагьайбар хьальина Iоьйта доакъар. Цlендар хьаьа. Гlо дар доакъар даьаша везача Мажалова Iайсеа лафет lаlовссе.

Хьа дlайодар. Ца хоаш хинна дукхха дlааьаш Iохааха Аьсета. Тlехьа-тlехьагlа деккхара тоlа-еш. Сапрас бiйккхеш доакхачувге дlахкаьчар шура. Тlехьабитар цa, Хьаса, кхьболa дояркаш. Шlача уголока хьалтехар «Молния». Цу тlа дувлар: «Дугиева Аьсета ханал хьалха кхоачашйинa шура юкхара лаам. Кlара баттаю бoлa Iаттагара 1900 килограмм шура даьккхаи ю. Кхьоача доарка портрет хьалтехар. Сийлен Доска тlа, шийн наьна Аминато портрета улаа.

Массах бутт белар цу хана дехкa. Хьалха а еэша [illegible] бийлар я кхьала доярка. Пятилетка укх шоллагlча шера — СССР [illegible] хуача [illegible] социалистически [illegible] тlаьйнар [illegible] Iаттагара [illegible] шура [illegible]. Ца [illegible] СССР Лаккхехьарча Совета депутат, аьа хьеза Долакха-Юртарча отделени доярка Тимуралиева Роза. Аьсета цlа дlахезар еррига районе а.

ХЬАТIАЭТТАР бlаьста. Из яр Аьсета ферме дlаьха Iе лаьккхачул тlехьагlа еiа шоллагlа бlаьста. Догlа дар хьалхарон дийнаьь. Цул доахан латтe тохоаш чудалалар дадда. Заведующига дlа ма аргдий, цхьац сибралга кхор. Из а хетар, Сайфангахьа лоттача сиг а ваха йайъелар. Юха а догlа доладелар бийсаннa. Мукъ боттош сарна угlар зохо чуэхаду дlаlара сарргаш. Вода тlара чуур ца хlаьнарош. Моттера гlотт ю. Шайахча уйла тlа бериш хогаш а лулани корага йола. Iайша вода мара хlама гхи воеда ерахье. Хьалтог йоаьа. Сiйлата тlа лать доаьмой.

Доахан леттеш кхм доьлча гора. Най ийний. Хьахтийц еш леттаьщь. «Ферме гlоргья-кх со, лаархlар ео, хьалтл цинниша, хий чакх ца доала илаша а йойха ша дребойнаш хоаш бар военга. Дукъал хьакхар [illegible] цуц, юхьа тlа деттамара [illegible] доаххий тlаьмента. Вора дlайккха гlертаи свина, мара дlаьуерйара шийн тlа вадла [illegible] дlагlара хьойнца [illegible] Аьсет. Йойа оалевца а торпикавар. Довлаш дар дагадьинарош. «Къачарга ца а хьопаш айса тхоз дlагъайлабиаара хlама де доелар. Хlана уж тlеашъаь а шоллашна а хургдо, — йоххар уйланна. «Со а бiаьо. Дукхьал сиь Ше лоаркар цо бехка. Из тоедалга кхачар деккар хиларa, цо деха а ца ловшаш цо тоеда йиш хьаар а цо шийн уйлана деттгьа а детт.

Шоаш гулхьхар шура цунна [illegible] керта Аьсета фермей.

— Хlаьа 6у [illegible] Iа, ца [illegible] — аьлар [illegible].

Пенаца шофера лист хьал а оттаьх, тlера тlаьща хьаш Iоьаакхар ю. Шевгьноггъ тlарш а боаххам вох Iохьайдар хий.

— Хlьйlа, хьет со, аьлар ю, — тхов тоаёб хьайлкх хьо? Миххара гlулакх мичад тхов тlа бувла, — хьалхъелар Мицлалх.

— Тхоь-м эз дика дlаетайлахь хьона. Хьо из тхоа дьеца а хьаргьад, — аьлар цо гlаьшара а.

Доахан латтача дlаьуккхар Аьсет. Гlадъхкар да. Кlаьзлъарвар а мерда дар, саттейна цух тlаьхьа дин уакар доахан а.

— Воркъа хьона, Iаййа. Со маршанардар ера йоачоа йоалас.

Кlезига са а миlа доахан гlулахх да а уш детта а ю хьо! Дукха ца тоаш тlаккха хьакхьар Аьсета хьа Аминат а, Хьабола доярказ а. Дlаелладар къахьегама ди...

Дукха да йоацаш бlаргахьор тхона Дугиева Аьсет. Хьа, да саьнаш дина лаж цуц гlуланхаш. Шера хьаь кхоачашъъай ю ноль баттa. Ше кхоабача хlара Iаттагара шийша тоахаа совгlа шура хьаьйхай цо кlамзле. Аьсета къахьегар дохкар Iалагиаьча а. Уьш шера чlоагlа бахьаа лаьттав а «Октябрь 40-шу» цхьаче совхоза къахьегамоше дика кхоачв бий ймайбанта.

...Дохкий хуьалаца къалад жала ле лелача доярка кхаара а. Хlаьнача бутт хьалхагlа Аьсет нарга хьий совхоза тракториста Ялаев Султанага. Вокхъйалар хьаьа цу шоахй а — къвачна портреташ йоаа кхалле хьалтеха дойта совхоза Сийлен Доска тlа.

Султан лаьтта оашаш за уш даношка, гурахь дlа дlада кхайсийдеш. Йлат кхоьаг шийн сийне детхар ларе хьаьар доача стахавовтора. Кхоахачинад Амината дага шай дьаьлар — Аьсета чlоагlа боахибоий даерка болх. Аьсета шай ираз карад!

ПЛИЕВ М.-С.
МАЗИЕВ М.

ЧЕМПИОНАТ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Советски Союзан В. И. Ленина цlерагlча нийда тlа хилар СССР-н Нохч-ГlалгlIай автономин хьаьл 50 шу дизара летаьлча спартакиада нарад.

Спортсмен нараде дакъа лоцуш бер «Труд», «Спартак», «Динамо», «Трудовые резервы» аьлча добровольни спортивни обществай декъашхой спортсменаш. Спортсменашка моршаш хьттар физкультурин спортан Нохч-ГlалгlIай комитета председатель Б. О. Гайсанова.

Парад чаккхьинчачул тlехьагlа дlайолаелар ерачa атлетикех, велоспортех, волейболах, спортивни гимнастиках, кlалтохаргах йола къовсамаш.

М. САЛМАНОВ.

КЕРДАЧА СЕЗОНЕ

Кестта Грозне дlайоладургlа керла театральни сезон. М. Ю. Лермонтова цlерагlча эрсий драматически театро кердача сезоне зрителашта гойтаргlья массеха премьера. Царех ю М. Рощина «Валентин и Валентина», В. Балашова «Паганинех дола легенда» яха пьесаш. Иштта театра творчески коллектива оттае лерхl С. Михалкова «Шийна дегlа чурт» яха сатирически комеди. Юха а театра репертуара юкъейоалайй зрителашта дукхаезаенна гlалгlIай писателя А. Мальсагова «Со цхьаь хургвац» яха пьеса.

СССР-и Нохч-ГlалгlIайчен автономии хьаьл 50 шу дизар дездеча денашка театро гойтаргlья эстонски драматурга Э. Раннета «Хоргlеьнна воl» яха советски наьха патриотизмах йола хlаи цхьаькха премьера.

С. МУТАЛИЕВ.

Иштта хилар Мухьмадах чемпион

...Тоттабенна «Труда» спортивни зале дlачубаьннача кlалнашта юкъера из Мусаев Кюри Исаевича белгалваьккха хинвавале тамаш я. Дукхагlча дааьтье, вlаьлла теркал ца вайь хийа тарлуш дар. Кlалтохаргах лата хьатlавера карточка тlа дlаяздаь «шийф дозал 48 килограмм» а долаш вола, хьаьрчача дегlара, дийтта шу дыьнна кlаьнк Дахкильгов Мухьмад. Бошта, чемпион хила кхы цlеххашта даьрхlа хlама долаш а вацар из. Воы беррнган а санна, футболах, баскетболах ловзар, удар... Хlанз вайна хьалхашка латтар классни борец а воацаш, цхьа шоллагlвола футболист е баскетболист хила а саьхьат дацар.

Шийна чlоагlа низтхьала хинвамле а, секце lайра Мухьмад. Цун новкъостий - хьаьний кхыча секцешка дlалабеннабар, Мухьмад а цигаьба дlачуувзавеш бар, хlаьта ер ший аьнгар тlара ца воалаш кlалтохаргах латача зале ухар, латача хана юхаш йола трико тlа а йийхе, шийна аха могга маьженаш хьеем хулар шийх хьалеташ саг волаш санна. Зlамигача сага ше борец а вайь дlаоттаверa тара хlама дарий укказ? Цу дешна безам тlабаха из хилара дукхагlа тара дар из.

Зlамигача сага безам теркалбара, нидз болаеш хало ха могаш на хургволгах тешалара цигга эшаш яр тренера, СССР спорта мастера Мусаев Кюри Исаевича гойвал. Тренера яхачох Мухьмад тешавара ха а энар.

Спортсмена цlи хоталонаша хоийт, хlаьта тренера ар — ший ученикашна. Опыт йолча тренера кхоанен уйла а йора. Хlаьта кхоане — цу хана Мусаевца шовзткъа совгlа хинна кlаьнкаш. Цу хана царна карагlдийнараш спорт езараша тамаш е хlама долаш дацар, цхьабакъда, тренер тешаш вар берех борецаш хургболгах. Бакъдар аьлча, кlунса тlа толамаш беррагнешка а доахалургдац, хlаралех хургвац мастер. Цхьабакъда, шоаш хьалххебаьр, шоашта хьехам тийнар, спорт шоаллта евалийтар цlаккха а вицлургвац кагийча наха.

1963 шера Нохч - ГlалгlIай АССР чемпион хилар Дахкильгов Аюпа Мухьмадах. Шу дахьнача тlоалла цlеааха а хилар цунах вай республика чемпион. Хlанз мукъагlа дерриг а йlаштlехь ма дахадий ер аьнна хеталора.

Цхьабакъда, сатийнача вахаре хlамалкха хьа дхьанех а бекъоица вола спортсмен вай моттиг яц. Россе Къуйбехьен даькъа тlа хьалхара моттиг яьккхара Грозне кlалтохаргах латача а чемпион хул Мухьмадах.

...Цу шера горох Махачкала Еррохсийски студенчески командаш долча хана республика сборни командаца а волаш летача, шоллагlа призовой моттиг яьккхар Мухьмада. Цул тlехьагlа кхетадир цо, ший соперникаш хьалхабовла, ше тlехьавита гlерта, хlаьта, нагахьа санна карший моттиг дlаала безам беце, къахьега, къахьега, тlаккха а къахьега деза цо. Кlалтохаргах латара къаьстта ший ожал, вокхарчул баккагlа йола хочора махьша.

Цо кхетадир, кlалтохаргах латара ширазl цхьатара дале а цу деша гоеаш дукхагlа йолаш, соперника гlоарал доаде цхьатаррa кхe дазача хана мальхарагlа хила хоаш волче совен хьехта.

Цхьаькха а кхы цlаькха а тlаьнах цо бореца трико, цlаькха а кхы цlаькха а готтара ловзъвенита а кlеэдта йола санойа ха. Кхы цуига вала вешаш хlама долаш вадар цо: из классе йисте хьаккхачул тlехьагlа Советски Эскара мутlарашка гlулакх даш хиннав, цул тlехьагlа физически кхетам лучa факультете деша вахар из Нохч - ГlалгlIай Паччахьалкхен педагогически институте. Къахьегамех саналареш нах зелхаб а хоаш, цо керина тайнара кийсар ший ха, лоархагlа ца йоалийташ кхоачайоора спортсмена чlоагlа графих.

Соалла гурахь Ростов-на-Дону хlаране Россе Къулбехьен даькъа тlа командии хьалхе яьккхара кlалтохаргах лабижи хилар. Цига вай мехкахоче оттара дикагlа а лета хьалхара моттиг яьккхар.

Укх деношка вай мехка массе шlингера Грозне гулбелар чlоагlа бола спортсменаш. Укхаза «Красный молот» завода спорта Дворца хlаране командаш хьалхе ялхара ший хоlемах кlалтохаргах летара къовсам оттар «Урожай» яхача ДСО Центральни Совета кхийкарашта дейе. Нохч-ГlалгlIай Паччахьалкхен университета студенто лах коталонах яй яьккхар! Дахкильгов Мухьмадаь РСФСР чемпион хилар, СССР спорта мастера норма кхоачийи.

Латар чаккхдаьнначул тlехьагlа дунен хьенна чемпиона Алиев lалие аьлар:

— Беррига борецаш дика летар. Хlаьта Дахкильгов Мухьмад — тlехьаьнна дика. Ший вoloaца аьлча, Мухьмада бореца трико тlаюхт — кха-а кlуаса тlа оттар дукха, мастер, спортсмена из хиларах тарра, керда дахьлеаш яха кийча а волаш.

Шlи хоза вай махкахо Дахкильгов Мухьмад мехка хьалхара моттиг йикха кийчлуш ва хlанз. Из дика да, аьтто балба цун.

В. САЙДАЕВ.

НАЬХА МАШИНАШ ДlАКХУВЛАРАХ

Ахкан цхьан дlайхача дийнахь еарахь города тикана юхе хьатlаера «Жигули» яха цlена автомашина. Цун да наlараш дlа а чlоагlъаь гlаьлеташ эча тика чу вахар. Из юха тlаьеча машина йоаш яр...

— Укхаза дlаоттаьар из шийхаш дуцар цига бахкеча городе Грозне чурча гlулакхий Ленински районии отдела болхлойшка веха кхувзача машина дар. — Массеха минут мара яцар со тlера аьнна.

Милице лейтенанта Айдамирова цlенхаштта техкар хицар. Цхьабакъда лер лаца йиш йолаш хlама корадалар: машинаш леллача новкъа а тротуара тlа а белгала долаш хlама дацар, цу тlа машина дlалоташ бlаргайна хаl саг а вацар.

— Фу дергда, лохаргьа-кх вай хьа машина, — аьлар цо, йигача машина номерх цун белгалонаш дlа а язъеш.

— Корайоагlаргйий-те? аьнна важ волаш хьаттар машина дас. — Кхьметтел къу малагlча сагlоралъя дlаваьхав мича хов.

— Хlерта а тхона корайоагlарьва! — тешшаме аьлар Айдамирова.

Дукха ца гоеш города араьле корайир машина. Хlаьта цул тlехьагlа шин дэ даьнча из йигар а коравир.

Тlехьарча хана машинаш, кхувлаш каст - каста нийсалу вай республике. Бакъда, дlа юл йига машина хьа-м лехай. Хlаьта а из тайпа преступленеш цlенхашта теркам тlебахийта безам кхераме гlулакх да. Хlеир аьлча машинаш удаеш, гуча ма даллар, мена беха болаш е машина лелае lомабалавза нах хул. Уж санна йола «прогулкаш» дукхагlолча аьнъе кхьа хаттар да кудаш йисаш.

Укх шера февраль бетте мехка веха волаш «Родина» совхозера «Сельхозтехника» «Москвич» яха автомашина йигар А. И. Удодовс. Хlаьта цул тlехьагlа «Москвич» городе кхьан улица тlа дlа а кхесса, Первомайски улица тlара Ермоловски совхоза долахьара ГАЗ-69 йигар. Шоаьзе а вотоаври йир Удодова. Машинаш йигарах Удодова кхо шу суд йир халкъа судо.

Из санна цхьаькха цхьа хlама ла. Укх шера 22 мае бус 23 май хьатlаккхоачаш тlехдеьккха порта бохабу малар мена доттагlашта хьалаеча ший водитель-ски говзал дlахьокха лаьрхlир ГАТП шофера А. Х. Мусаева.

Шийна дагадехар кхоачандар дуэза Терешкова цlерагlча улицегlа гаража боалла чlега бохаь шийгарча дlоагlаша лета а из довлахьера «Москвич-401» яха автомашина йита хиинай Мусаева. Городе гlоалла массех салата хийдкачул тlехьагlа, цхьа улица тlа машина дlа а кхесса воалла Мусаев. Из а иштта болхтоххаме вар.

Цаьа наькъ тlара боккъонаш тела ца яйтара, шоай гlулакх дlаьюш бар республика ГАИ болхлой Лисовский Цумаевни. Ший грузовой автомобиль йигий, аьнна цхьа гражданин тlавера царна. Кхы тlехь ца довкхаш машина йигар хьалеха сиха оерц дакъкхар милице болхлоша. Шоай участок тохкаш новкъа толаш етташ йоагlа машина хийра цар. «Лехкаш вагlар мена веха ва», аьна-уйла чуссар милице болхлошта. Цу тайпарча сагa ховлуш тlехьавала кхераме дар гобьаьха нах бар. Кхераме гlулакх дале а, майрра цуна тlехьа а вальна из лаца дагадехар милице вlасарагlолча сержанта Цумаевна. Тlехьа тlаьоагlа грузовой машина тlехье а хьакха лочкьаь югачул кабина дlауллув нийслуше а лагlа тlа кlетlатоссевeнaр из. Лагlа тlера милиционер чуклосса вlаштlехьдаьлар къукa. Хlаьта а, вер кхераш боллеше а, милице вlаьнагlволча сержанта Цумаевна дlаваьхийтанар доккха зулам дар кхераш бола преступник. Цуна доагlа тalаэар дар. Ленински районa халкъа судо чувалла кхо шу йир цунна.

Кхуьш боагlараш дукха нийслу машинаш удаерашта юкъе. Из зулам деш дукхагlолча даькъа шоаш дечун уйла яц цар, цхьа сакъердамера хlама санна гlулакх лоархl цар цох. Цхьабараштa хаш машина йигачов законагlа цхьаь кюрагара кхьь шерага кхачабалца чувалла суд ела.

Корта бохабу малар мена болаш машинаш йигарах город Грозерlа профессионально - технически училищерча шин дешархочoa В. Ститкоев В. Донсковни чубахка судамаш вай Ленински халкъа судо. Хьаьха а харцахьа леляш хиннав уж шинъ. Училище арадаьлна хабараш хиягад уж шиъ наьха машинашна бlарглоккхаш ва нхаш, цхьабакъда, цхьаlие теркал дер хиннадац уж къамаьлаш. Цол хьахийнар гуш да.

Хlанз республика госавтоинспекце болх беш я машинаш лораярех йигараш лохаш йолеи лаьрхlа йола групп. Дьяща бlарг ца лохаш йита бlаь машина ГАИ хьайоалаьий цар. Катаяма, Ташкала, Сайханова улицатlа хlара шlеи юхе хlана иц аьнна бийсана машинаш латт.

Хала хета а, цхьадолча боахамий кулгалхой бийсана автотранспорт гараже юха чуелаццар аьнна сагета бац, хlаьта тlахьожам ца лоаттабар бахьан долаш уж лехкараша автотранспорта шоашта лоача тайпара нийна эц.

Лечкъаеш машинаш дlаккхувларa гlулакха яьча ацалло хьехьорх уж дукхагlолча даькъе бийсана «Кавказ», «Чайка» ресторанашта юхера, Сайханови Заветы Ильича улицашкара, базар тlера дlаккхувлаш хилар.

Республика бахача наха дега кхаба деза зуламерча наьха бе кхаьчача транспортах доккха захар довлалга, цудухьа из лелаеш цох найда эцаш цlенхашта тlахьожам лоаттабе беза, цо торо хулийтаргья машинаш лечкъаеш дlаккхувлар юха тоха.

Б. ДЕМЕНТЬЕВСКИЙ, милице воккхагlвола лейтенант.

Ша машинаш [illegible] гарта хит — шеда цхьа хий массаш — хlара шера хий [illegible] хулийтургья Таджикски машинаш [illegible] АВГ-1 яхача [illegible] дукха кердача аппаратах найда хиара. Шийна фо тешара дукха цай дlалоцаш хинг[illegible] агрегаташа мотта дlаоттай Таджикски аппаратах. Таджикски керла аппаратах Новомосковски химкомбинатa лаьрхlа а. Цо [illegible] шимелах йоаккхаргья — дукхача шахьарча кхетии удобре[illegible] [illegible] тlехьа [illegible] 80 ooap [illegible].

СУРТА ТlА: котельни наьх ечальник Вессель Владимир, [illegible] бригадир Рудяков Виктор, котельщик Кипский Андрей, керте латта конструктор Алексей Упо фера шоалла лу аппарат вlагагlбадаш ба.

В. ГОРБУНОВА сурт, ТАСС фотохроника.

Доазол дехьара

ЕЭС-а ЦlЕРАГlА Ю ШАНТАЖ

Норвеге хинна а Дане хила лаьрхlа а йолеи «Юкъарча рынке» дlачуяхара хьаькъсаьрча дешах йолеи референдум юкъаш чакхдаьлар дlадаха бlарча кlира Къилбаседерча Европе Къилбаседерча Европе мехкий массови информаци органаша массане а къьатарра белгалдоахар «Юкъарча рынкага» аьнчача норвежски «ако» бегашта а довниш кхерамача Дане правительствао монополистически гlоазарашеи обществени мненена низ тlабахьарга ерригa средствош, цу дакъе шантаж а оараагlьяьха хилар. Кхи мишта кхетае езаш я норвежски референдума результаташ хьй ма хийнте а валютни биржа дlакъовлара хьахьехье датски правительства ца реденм а е, нагахьа санна датчанаша «Юкъарча рынкана «ак» оале, датски кронана цу сахьате 25 процент девальвацм ерга, хlаьта правительство социални lалашоан даькъера цхьайола законопроекташ юхаяхийза ертьйя аьнна яь оаявлени я?

Нохкхача капитало итт миллион совгlа датски крон йоалай ЕЭС рекламга дlаудийташ. Из долле хlама шишта хинахале а, нохк «Юкъарча рынкана» юкъебахара дукхалбаран вlашlтехьдаьнний доархlама результаташ хилийта: 36,5 процент, вешта аьлча ахьe миллион совгlача датчанаша «ак» аьннад «Юкъарча рынкага», хlаьта Гренландо «ак» аьннад 70 процент. Кхаж тессача датчанех 63,3 проценто хьалаьаьи ЕЭС-а юкъехара правительства оша аредложени.

Скандинавзерча ахьтерча гlозараша тахан Брюсселерча шоай яраш мо йола уйлаш йолаш бераша цхьана хах аьнна аттета боалаш доккха са дахкхар. Шар къайла хьац шерахьча «Юкъарча рынка» хургва аьнна хетача кердача ах членах кхы ца воагlе а кхоъ хlаьта а цу объединенна юкъевоагlаргхиларне дувзадена шоай гlадбахар.

Цу дазан хана, датски референдума итогаш шоаш йоашхаш. уккхаьрча обозревателаша белгалдоах ЕЭС-а Малхбузехьарча Европа йоаккхача монополеш тlахьожам лоаттабеча готтача экономически группировка дукхалара шеррен низ болеш болаш хилар.

А. НЕЙЛАНД, АПН собкорр. Стокгольм.

СОВЕТСКИ ПАТЕНТАШ—США

Американски капиталисто чlоагl тlа-уйла тlайоккхийт советски - американски торговли дегlаера. Цун кердача аспектех цхьаннена — советски лицензеш. Вlашагlкхийттача Штаташка тlетlа дукхагlеи санагlеи йоаккхаш хилара хетаьлла статья тlа «Нью-Йорк таймсо» язду:

«Малхбузехьарча йоалла лаьтта тlа-тlа чlоагlагlа уйла тlайоккхийт советски промышленносте кьекхлуьхьча хьалхьаллтачи технологически методашта.

Из хьахьоккхаш дола масал хила йиш йолаш я американски монополешта тоъал дукха экономи дургlолча алюминиех кепадетташ оатхалаш хьаера советски опытах пайда эцар лицензеш.

Цхьаькха масал — нефелинах алюминий дакхар. Хlанз дукхагlолча алюминии бокситех доаккхаш да. СССР-е нефелинах толаме пайда эцаро торо лу алюмини производство бедлла база шийна шоръе.

Малхбузехьарча чlоагlагlа уйла тlайоккхийт электроэнерги гайьарча моттигашка хlаахийтара советски методашта. «Алкоа оф Пуффало» яхача кампаце СССР-ера пайдай доаккхаш шелью системах хьахоа лицензеш. «Американ Магнезиум» яха компани магний доахача советски способех пайда эца кийчлуш я.

«Правда» яхача чехословацки газете дукха ца йоалаш патентна арадалхдай Нью-Йоркерча ший советани корреспондента укх тайпара статья:

«Советски техникаа тlа-тlа чlоагlагlа уйла тlаахийта еваай тахан тlа-тlа дукхагlа американски фирмаш», — йоаш бер дукха ха йоалаш «Уолл-стрит джорнел».

«Рейнольдс Металз», «Кайзер Алюминиум энд Кемикал» яхача йоаккхача американски компанесе хlамале а йоахю къй шоашта алюминиеда оатхалаш кепадетара советски конструкцех йола электромагнити оборудовани ницара. Город Редингерча «Карпентер Технолоджи Корпорейшн» яхача пенсильвански фирма хlица а еша, толхаш баьб къаьстта хала гуесалуча металлах дитгъа оагlолла доал турбаш хьаеча советски оборудованеца. Болатах оатхалаш еча дукхача фирмаша тохкаш баьб къаьстта шоай тайпара тlаа цlена болаташ хьадера советски метода.

США-с советски техникана тlа-тlа чlоагlагlа уйла тlайоаийтам хилар къаьста къегучалаьлар укх аьхка Сиэттле хиннача «ЮНИМАРТ-72» яхача ярмарке. Эггара йоккхагlчарех нах дукхагlа хьежа ухараш яр советски экспозице. Американски газеташа белгалдаьккхар, советски специалисташа lалашьйате дукха эзаш хиръа хилар.

Советски техникана уйла чlоагlагlа тlайоалийтам шлара кортерча бахьанех цаl, американски экономистийшта хоачох 1969-ча 1970-ча шерашка, США болат доаладелеи алюминиелих промышленноста продукци тургаа арахьарчеи рынкашка ший позиций караа хилийта хоаача хана производство лаьгlъялар. Чlоагlа къахьега дийзар цун дайхали из хьалара технологи ерхьайяха товара. «Уолл-стрит джорнела» цхьаькха гуlлаьх а белгалдоахаь. «Совнха. — алду воалдеча гlоазарашна lеккача цу американски турверо, — болат хьадара США-н хьалха а ьнна, дунен тlа эттара дукхагlа из хьадар е лийна хlаьтта Советски Союз. Американски фирмай йоаккхагlйола цхьаьлаш кlоахшта уйла тlаахийта бахьаеб болатах оатхалаш еча Англе, Итале, Швеце, Франце компанеш советски технологех хlатана а пайда эцаш хилара».

Промышленни гlоазарашта гаргагlа латтача США кепайоваой органаша шерра хетиткх американски патентни институте советски «Лицензторга», советски лицензеш США дукхагlа йохкара торо хетт йохкаш бола специалисташа дагьа а лоацаш, Вашингтоне массехан цlашагlкхетар айдини хилар бола хоан.

(АПН).

ЮРТА БОАХАМ — Советски Союзаца Германе Демократически Республикаца шинна а паччахьалкхена пайдане а долаш вlашехь гlулакх деладара цхьа дакъе да. Шерагара шерага юрта боахама техника дукхагlа дlахьа ухийт мехкаша.

СУРТА ТlА: шин бола советски «Кировец» яха машинаш-тракторан Нейбранденбурга округа лаьтта леладераш хьатlадоагlача шера хьувкъама ларда йоала новкъостал деш я.

АДН—ТАСС сурт.

ШИЙ БАЛХА ЭНТУЗИАСТ

Кхойтта шу да Николай Васильевич Лысенко Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школе дешархоашта къахьегама урокаш тела. Ший болх хоаш, из безаш, йоккха опыт йола хьехархо ва Николай Васильевич. Цун дика вlашlтlехьдоалла берий къахьегамца, техникаца бола безам совабаккха, цар конструкторски уйла лотае.

Николай Васильевича дешархошца хьаьнала районе дикагlйола технически гlулакхаш lомадара кабинет, слесарни столярни мастерскеш. Цига я станокаш, тайп-тайпара оборудовани. Шоай мастерскешка дешархоша хьаю школа эшаш йола гойтаре пособеш, стендаш. Цул совгlа цар дайльаьй гараж, чакхдоах ремонтни балхаш.

Н. В Лысенкос боккха теркам тlабохийт дешархой технически творчество дегlаккхуларa. Итт шу да цо школе авиамодельни судомодельни кружокашта кулгалху. Дешархошта къаьстта дукха еза авиамоделизм. Кружока болх дукхьашка дlейолабеннача хена чоалхане йоаца моделаш мара хьацар «ЗlамигаАвиатор» а хьаенача бераша. Цу моделашца цар технически спорта республикански хьаьшка «Б» классе векъа ланаща ахкь шера хьалхара моттиган хьаар. Цулухьа 1969-ча шера вонз цу яхьай «А» классе дакхьа доашае ба Карабулакски № 1 йолча юкъерча школа авиамоделистий. Иштта, дlанначa бlаьста Гудермесе хиннача республикански хьаьшка 3-гlа моттиг яьккхар кружокашта.

Н. В. Лысенко моделаш хьеоае совгlа бераш токарни а сверлильни а станокашта тlа-бола ба lомаду.

Кружокашка шийн шимаш дешархошта хьагьайнаи техникумашка, вузашка деша оттаха хена. Иштта школе къона авиамоделистий хиина А. Синчерфаев, В. Меленникин тlаьха Харьковски авиационни институте студенташ ба.

Н. В. Лысенко сий ду хьехархоша, дешархоша, цар даьш-нанош. Цунна РСФСР просвещене министерствас, Нохч - ГlалгlIай облсовпрофа сийлен грамоташ тийнай, дукха берилаш дlаяздаьх цун къахьегама книжка тlа.

М. ФРОЛОВ, РСФСР школа заслуженни хьехархо.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Газет арадуве [illegible]

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 ОКТЯБРЬ.

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадерш. 9.45 — Дешархошта. «Костер». 10.15 — «Никенчие» яха художественни фильм. 11.40 — [illegible] СССР-а халкъа артисто Лемешева. 12.00 — Пятилетка 2-гlа шу. «Хlара предприятяте [illegible] чlоагlа фильмаш». 13.10 — «Цхьатарра нийсо бингьо [illegible]» яха документальни фильм. 13.40 — «Юртара балхаш сихдеита» яха. 15.20 — Передачай программа. 16.00 — Горький боахлой классе иллалерна ца 3-гlа передача (литературах йола дешара передача). 16.40 — Передачай программа. 16.45 — «Вошлой» яха художественни фильм. Хьалхара серии. 17.50 — Хургволча [illegible]. 18.05 — Нохч-гlалгlайчу гlалла. Информационни программа (эрсий, гlалгlай меттала). 18.30 — Марксизм-ленинизма университет. «Социализм хьалтем [illegible] дегlадаккхар». 19.00 — Дунен халкъаьшта юкъера обзорни (гlалгlай меттала). 19.15 — 00 ледугlеш я. 19.30 — «Советски Вациано гlулакхаш деш ва» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. Шинна воркl даьнча хьатигlаргва» яха хьалхара сери. «Турецки лергейоадаргвш» яха 3-гlа сери. 21.00 — «Хь» Информационни программа. 21.30 — Оала телетамш [illegible]. 23.00 — Кердадерш. Передачай программа.

18 ОКТЯБРЬ.

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадерш. 9.45 Дешархошта. «Тхо Москве [illegible]» яха музыкальни студии. 10.35 — Горький. Пушкина цlерагlа йолча Московски драматически театро «Зыковы» яха спектакль. 13.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 13.45 — «Юртара балхаш сихдеита ха». 16.30 — Передачай программа. 16.35 — Къилбаседе Кавказа художественни творчество. Художник Гречишкин. 16.45 — Киножурнал. 16.55 — Концерт. 17.30 Похаяевски [illegible] Черкей-Балкхарой АССР. 18.00 — Кердадерш. 18.10 — Рок а думи лоаттабу хьоверш я. 18.45 — Нохч-гlалгlайчу гlалла. Информационни программа (эрсий маттал, меттала) 19.10 — Концерт, реклама. 19.15 — «Советски Вацатко гlулакхаш деш ва» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма премьера. «Меллаера телеграмма» яха 3-гlа сери, «Фоарда таьа» яха 4-гlа сери. 21.00 — «Хь». Информационни программа. 21.30 «Бесбола телевидени. Майн вай УССР-а халкъа артиста Анатолий Соловьяненко. Концерта передача. 22.00 — Бесбола телевидени. Футбол. Дунен чемпионате матч. Правдера передача. Передача йистеьлча — кердадерш передачай программа.

ТХО ДОЛЧА ДЕША ДУВЛА!

РСФСР культура министерства искусствай заочни халкъа Университете деша безам бол берашl дlачуэн укх факультеташка:

Кинофото техникех. съемкай яра говзали.

Театральни — актерски грамоте, режиссура, художественни чтенe хардаш.

Музыкальни — байн, гитара, аккордеон долдаро, [illegible] теори.

Изобразительни — станкови живопись, графика, декоративни оформлени.

Вlаретчача шера дlачуийбергба. Дешар нах боалхаш да. Дlачуиаран дешар хьехари мишта хургда хаa лоачe ший адрес тlаяздаь почтови конверт чу я белле вlесие вайт университетага.

Тхо адрес: Москва, Армянски переулок, 13 ЗНУИ.

Искусствай заочни халкъа университет.

ХАОТТАМ

Тахан республике гlоалаи Грозне кувцалуш, моркаш а йолаш, йовчаи а йоаш, гlуйоэйка цхьанайолча моттигашке доах а доалаш, хьаьа лостим боаш мух а дьенхаш ха хилен фегара температура республике гlоала 16—21, Грозне 18—20 градус йоалла йоалаш хиа тарлу. Кхоанен дошлаш хиьаьа, иоа-юкъе оаш а еккал. Иоанна лодама боаш а йоаш, цхьанайолча моттигашка доах а доалеш, лоама наг-нагахьа догlа а делхаш, бе-беча оагlорахьара мух а хьекхаш ха хила я фегара температура бийсашка 6—11, денношка 12—17 градус йоалла йоалаш хила я тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грозный-51, Ленина улица, 11 (3-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 2-44-00; редактора зам. — 3-30-11; жоаммоала секретара — 2-34-20; партийни вахара культуран отдела — 2-61-40; промышленноста отдела — 2-42-30; юрта боахама отдела — 2-42-29; кехатай отдела бухгалтери — 2-00-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/64.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-й этаж). Телефоны: редактора — 2-44-00; зам. редактора — 3-30-11; ответственного секретаря — 2-34-20; отдела партийной жизни культуры — 2-61-40; отдела промышленности — 2-42-30; отдела сельского хозяйства — 2-42-29; отдела писем и бухгалтерии — 2-00-71.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/64.

С00082. Заказ № 8734.